

26. Yetişkinlerin okuma yazma öğrenimleri ve çok yönlü gelişimleri: hayat boyu öğrenen mahalle projesi üzerine bir inceleme¹

Nurhüda SÖZEN²

APA: Sözen, N. (2023). Yetişkinlerin okuma yazma öğrenimleri ve çok yönlü gelişimleri: hayat boyu öğrenen mahalle projesi üzerine bir inceleme. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (36), 477-506. DOI: 10.29000/rumelide.1372515.

Öz

Bu araştırmada Hayat Boyu Öğrenen Mahalle projesinin içeriğini tüm yönleriyle ifade etmek, İstanbul ili üzerindeki etkisini tespit etmek ve açılan kurslara katılan yetişkinlerin, okuma yazma öğrenim süreci ve mesleki kurslarda yaşadıkları süreci ortaya koymak amaçlanmıştır. Çalışma 21. yüzyıl becerilerine sahip bireyler yetiştirmek için Türkiye'ye özgü bir uygulama önerisi sunması yönüyle önem teşkil etmektedir. Karma yöntemle tasarlanan araştırmada projesinin içeriğinin geliştirilmesi sürecinde tarama yöntemi, katılımcı kitlesi yönüyle projenin etkisini belirlemek için nicel yöntem ve okuma yazma kursları ile mesleki kurslarda yaşanan süreci betimlemek için nitel yöntemlerden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler, yetişkinler için okuma yazma öğrenimi kurslarına katılan (26 kursiyer) ve mesleki kurslara katılan (9 kursiyer) olmak üzere toplam 35 kursiyer ile gerçekleştirilmiştir. Veriler betimsel yöntemle analiz edilmiştir. Okuma yazma kursları bağlamında katılımcılar açılan kurslardan memnun kaldıklarını, evde çalışma ortamları olmadığı için daha çok tekrara ihtiyaç duyduklarını ve okuma yazma öğrenmek için kitaplarda sayıca daha fazla etkinliğe yer verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Sosyal ve mesleki kurslarda katılımcılar belgelerini aldıktan sonra iş yeri açabilmek için hibe projesi eğitimi talep etmişlerdir. Projenin etkisi değerlendirildiğinde Hayat Boyu Öğrenen Mahalle kapsamındaki okullarda 19180 kurs açılmış, kurslara katılan kursiyer sayısı 435007 olarak belirlenmiştir. Ayrıca okuma yazma öğretimi amacıyla 707 kurs açılmış 7255 kursiyer okuma yazma öğrenmiştir. Sonuç olarak bu çalışmada, okulların ders dışı eğitim saatlerinde halka hizmet edebilmesi, halkın okuma yazma kursu, mesleki ve sosyal kurslara mahallelerinde bulunan bir okul vasıtasıyla erişebilmesi, kurumsal işbirlikleri ile toplumun çok yönlü ilerlemesi ve okulun toplumla bütünleşmesine yönelik geliştirilen bu uygulama önerisi, paydaşların tartışmasına sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Hayat boyu öğrenme, yetişkin eğitimi, okuma

Adults' literacy learning and versatile development: a review on the lifelong learning neighborhood project

Abstract

In this study; It is aimed to express the content of the Lifelong Learning Neighborhood project in all its aspects, to determine its impact on the province of Istanbul and to reveal the process experienced by the adults participating in the courses opened in the literacy learning process and vocational courses. The study is important in that it presents a Turkey-specific application proposal to train

¹ Bu çalışma Kasım tarihleri arasında düzenlenen 20. Uluslararası Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu'nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Dr., Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, Temel Eğitim Bölümü, Teacher (İstanbul, Türkiye), nurhudasozen@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-2937-472X. [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 16.08.2023-kabul tarihi: 20.10.2023; DOI: 10.29000/rumelide.1372515]

individuals with 21st century skills. In the research designed with the mixed method, the screening method was used in the development of the project's content, the quantitative method to determine the effect of the project in terms of the participant audience, and the semi-structured interview technique, one of the qualitative methods, was used to describe the process experienced in literacy courses and vocational courses. Semi-structured interviews were conducted with a total of 35 trainees, including adult literacy courses (26 trainees) and vocational courses (9 trainees). The data were analyzed by descriptive method. In the context of literacy courses, the participants stated that they were satisfied with the courses offered, that they needed more repetitions because they did not have a working environment at home, and that more activities should be included in the books in order to learn to read and write. In social and vocational courses, the participants requested grant project training in order to open a business after receiving their certificates. When the impact of the project is evaluated, 19180 courses were opened in the schools within the scope of Lifelong Learning Neighborhood, and the number of trainees attending the courses was determined as 435007. In addition, 707 courses were opened for the purpose of teaching literacy and 7255 trainees learned to read and write. As a result, in this study, this application proposal, which was developed for the schools to serve the public during extracurricular training hours, for the public to access literacy courses, vocational and social courses through a school located in their neighborhood, for the multifaceted progress of the society with institutional collaborations, and for the integration of the school with the society, was presented to the discussion of the stakeholders.

Keywords: Lifelong learning, learning, adult education, reading

1. Giriş

Eğitim, örgün ve yaygın eğitimi içeren tüm eğitsel faaliyetlerin ana bileşenidir. Her geçen gün artan bilgi ile gelişen teknoloji bireylerin eğitime olan ihtiyaçlarını da hızla arttırmaya devam etmektedir. Öğrenmenin okul sınırlarının dışına çıktığı ve yaşam boyu öğrenme olgusunun her geçen gün güçlendiği günümüzde, gerek bireysel gerekse toplumsal ihtiyaçların yeniden sorgulanması, nitelikli bireyler yetiştirmek isteyen toplumların temel hedeflerindedir. Bireylerin yaşa bakılmaksızın hangi öğrenim düzeylerinde olursa olsun sosyo-kültürel gelişimlerine yönelik imkân yaratmak, istihdam edilebilirliklerine katkı sağlamak üzere bilgi, beceri, yetenek ve yeterliliklerini geliştirerek, yapabileceklerine inanan ve öğrenmeyi seven nesiller yaratmak; donanımlı bireyler yetiştirmek isteyen toplumlar için önem teşkil etmektedir.

Eğitimde bireyler arası fırsat ve imkân eşitliğine yönelik amaçlar TC Anayasası ve Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Temel Kanunu ile yasal olarak temellendirilmiştir (Resmi Gazete, 1961). Anayasanın 42. maddesinde: "ilköğretim cinsiyet gözetmeksizin tüm vatandaşlar için zorunludur" ifadesi yer almıştır. İzah edilen genellik ilkesi ile hiçbir ayırım gözetilmeksizin herkesin, eşit eğitim-öğretim haklarının olduğu belirtilmiştir. (T.C. Anayasası, 1982). Mevcut bilgi ve niteliklerin geliştirilmesi amacıyla öğrenmeye yönelik faaliyetleri içeren Hayat Boyu Öğrenme (HBO), toplumsal ihtiyacın sonucu olarak belirmiştir. (Gözübüyük-Tamer, 2013, s. 43-54).

HBO, kendine yatırım yapmak isteyen bireyi çok yönlü geliştirmek hedefiyle yaşamı boyunca katıldığı tüm öğrenme etkinliklerini kapsayan, okul, yaş ve mekân sınırına bağlı kalmadan; sosyo-ekonomik statü ve eğitim düzeyine bakılmaksızın evde, işte, hayatın her alanında formal ya da informal yolla gerçekleşebilen; birlikte başarmanın keyfini sunan, bilginin, becerilerin ve yeteneklerin geliştirilmesini sağlayan; öğrenmenin hiçbir bir engel olmadan ve sınır tanımadan sürdürülebileceğini gösteren en genel

ifadeyle varoluşa anlam katan kavramlardan biridir. Alan yazında kavramsal olarak tam bir fikir birliğine varılamamasına rağmen; yaşam boyu eğitim, sürekli eğitim, yetişkin eğitimi, sürekli mesleki eğitim gibi farklı ifadelerle yakın kullanılmış ve Avrupa Komitesi, Avrupa Konseyi, OECD ve UNESCO gibi kurumların eğitime yönelik kullandıkları kavramlardan türemiştir. Hayat boyu öğrenme sosyal, kişisel ve istihdamla ilişkili olarak çok yönlü gelişimi sağlamak amacıyla yaşam boyu üstlenilen öğrenme etkinliklerinin tümü olarak belirtilmiştir. (Commission of European Communities, 2001; MEGEP, 2006). HBÖ faaliyetlerinin örgün eğitime alternatif olmadığı ancak örgün eğitimde eksik olup yetersiz kalan alanların daha sonra tamamlanması ve önceden fark edilmemiş becerilerinin keşfedilmesine yardımcı olduğu yapılan çalışmalarda izah edilmiştir (Berberoğlu, 2010, s. 113-117).

Hızla değişen ihtiyaçlarla gelişen dünyada, örgün eğitimden mezun olan bireylerin edindikleri bilgi ve beceriler, yaşamları boyunca yetmemektedir. Bu hızlı değişim ve ortaya çıkan ihtiyaçlar nedeniyle ülkeler eğitim alanında ciddi tedbirler almaya yönelmiştir (Aksoy, 2008). Küreselleşme, demografik değişim, rekabet, göç, sosyal unsurlar gibi kavramlarla ilişkili olan HBÖ, yaşanan zorluklara yönelik çözümler sunması, sosyal, ekonomik, bilimsel, teknolojik ve politik gelişmelerden bireyleri haberdar etmesi yönü ile değer taşımaktadır (Field, 2010, s. 89-95). Sosyal, ekonomik ve kültürel temalarda türlü değişimlerin yaşandığı 21. yüzyılda, bireylerin hızlı değişim sürecine adapte olabilmesi ve etkili eğitim fırsatlarının teşvik edilmesi amacıyla HBO'ya olan gereksinim gittikçe artmaktadır (Fischer, 2000, s. 7; Singh, 2016, s. 2). Bu gereksinimin giderilmesi için HBÖ alanında uygun, ulaşılabilir ve daha nitelikli eğitim ortamlarına ve eğitmen desteğinin nicelik olarak artırılmasına ihtiyaç duyulabilir. Sürece katkı sağlayabilecek yerel çapta kurumsal işbirlikleri ve üniversite işbirliklerinin sağlanmasıyla ayrıca farklı bakanlıklarla ortak çalışmaların gerçekleştirilmesiyle HBÖ sürecinin daha aktif olması ve yaygınlaşması desteklenebilir. Disiplinler arası iş birlikleri bağlamında alan uzmanlarından oluşan bir heyetin aktif çalışması, disiplinler arası araştırmalar yapan bir Hayat Boyu Öğrenme Enstitüsünün kurulması ayrıca süreci takip edebilecek daha kapsamlı bir bilişim sisteminin oluşturulması daha nitelikli hayat boyu öğrenme politikalarının geliştirilmesini destekleyebilir. Hayat Boyu Öğrenen Mahalle adlı uygulama önerimiz, bu ihtiyaçların giderilmesine katkı sağlamak amacıyla geliştirilmiştir. HBÖ'ye erişim imkânını artırmak, mahalle halkının okulla bütünleşmesini sağlamak, halkın destek eğitim ihtiyaçlarını okullarda açılan kurslar ve çok çeşitli faaliyetlerle giderebilmek hedefiyle halk eğitim merkezlerinin vazifelerini kendi binaları dışında da yerine getirebilecekleri ek mekânlara gereksinim vardır (Meb, 2013). Örgün eğitim kurumları; insan kaynakları ve fiziki yapıları bakımından bu ihtiyacı karşılayabilecek nitelikte olup mekân, yönetici, usta öğretici, donanım, eğitmen, cari harcamalar ve destek personel istihdamına yönelik tasarruf imkânı da sağlamaktadır. Ayrıca kurumlarımızın ders dışı zamanlarda kullanılmaması sebebiyle milli servet atıl kalmaktadır (Meb, 2013). Dolayısıyla ders zamanları dışında okullarımızdaki atölye, derslik, kütüphane, bahçe, spor salonu, gibi iç ve dış mekânların mahalle halkının sosyal, kültürel, sanatsal gelişiminde ve meslek edinmeye yönelik eğitimlerinde kullanılması önerilmektedir (Meb, 2013).

İngiltere, Almanya, İspanya, Danimarka gibi birçok ülkede kamu kaynaklarının tam kapasiteyle etkin ve verimli kullanılabilmesi için okullardan okul saatleri dışında da yararlanılmasına yönelik eğitim ve uygulamalar mevcuttur (European Commission, 2011. s. 5; Danish Ministry of Education, 2016d). Ülkemizde de okulların okul saatleri dışında, hafta sonlarında ve yaz aylarında eğitim faaliyetleri için birer alan olarak değerlendirilmesi, tüm halka hitap eden eğitim kurumları olarak işlev görmesi, yetişkinlere yönelik düzenlenen kurslarla kişisel gelişimi destekler rol üstlenmesi, tüm eğitim çıktılarımıza katkı sağlayacaktır. Disiplinler arası çok yönlü iş birlikleri ile hayata geçireceğimiz "Hayat Boyu Öğrenen Mahalle"nin (HBÖM) halkımızın yaşam boyu öğrenme süreçlerine pozitif katkı

sağlayacağı, HBÖ'ye katılımı arttıracığı ve erişim imânını kolaylaştıracağı ayrıca eğitimde niteliksel ve niceliksel dönüşüme mahallede bulunan bir okul vasıtasıyla destek olacağı ifade edilebilir.

MEB Vizyon hedeflerinde öğrencinin sosyal, akademik, sanatsal, kültürel, sportif vd. birçok alandaki başarısında ailesinin doğrudan ve dolaylı etkisinin olduğu ifade edilmiştir. TIMMS fen bilimleri ve matematik sınavlarından elde edilen sonuçlar çok yönlü analiz edildiğinde, bireylerin evde kitap okuma sıklıkları, evdeki kitap sayısı, eğitim düzeyi ve aile ortamı gibi etkenlerin öğrenci başarısını açıklamada değer taşıdığını göstermiştir. PISA verileri de yine öğrenci başarısı üzerinde, ebeveynlerin sosyo-ekonomik düzeyi ve kültürel gelişimi gibi faktörlerin, okul içi faktörlere göre daha etkili olduğunu ortaya koymuştur (Onuncu Kalkınma Planı, 2013, s. 25). Dolayısıyla HBÖM, gelişime açık, farkındalığı yüksek, donanımlı bireylere ve çocuğunun eğitimi ile daha çok ilgili ebeveynlerin yetişmesine destek olacaktır. Özellikle okulun bulunduğu yerleşim bölgesinin çok yönlü gereksinimlerine uygun olarak açılacak eğitimler, okulların niteliklerini arttırmaya dönük çalışmaları da destekleyerek, ebeveynlerin eğitim-öğretim süreçlerinde daha aktif rol almasına katkı sağlayacaktır.

HBÖM ile hayat boyu eğitim süreçlerinde bir taraftan fırsat eşitliğini sağlamaya yönelik çok yönlü girişimler gerçekleşirken diğer taraftan kurumsal işbirlikleri ile sosyal içerikli bir transfer gerçekleşecektir (Lazenby, 2016, s. 67; Westen, 1985, s. 837-850). Okullar HEM'ler ile mahalle halkı arasında aktif ve kolay ulaşılabilir bir köprü rolü üstlenmekle birlikte, veli eğitiminde de etkili birer kanal olacaklardır. Aynı zamanda HBÖ farkındalığını artırarak öğrenen bireyden öğrenen topluma kapsamındaki dönüşüme katkı sağlayacağı beklenmektedir. HBÖM ile fırsat eşitsizlikleri azalacak, mahallelinin okulla bütünleşmesi ve okulu içselleştirmesi desteklenecek, farklı bakanlıkların ortaklaşa yürütebilecekleri disiplinler arası çalışmalarla kurumsal düzeyde çoklu işbirlikleri sağlanacak ve tüm bunlar Hayat Boyu Öğrenmeye ilişkin sağlıklı kamu politikalarının geliştirilmesine katkı sağlaması öngörülmektedir. Çalışma 21. yüzyıl becerilerine sahip bireyler yetiştirmek için daha ulaşılabilir bir Hayat Boyu Öğrenme uygulamasına ihtiyaç olduğunu vurgulamakta ve bu ihtiyaç karşısında Türkiye'ye özgü bir uygulama önerisi sunması yönüyle önem teşkil etmektedir.

Bu araştırmanın amacı HBÖM'ü içerik olarak tanıtmak, HBÖM kapsamındaki okullarda okuma yazma kursları ve mesleki kurslara katılan yetişkinlerin, okuma yazma öğrenim süreçlerinde yaşadıkları süreci betimlemek, sorunları tespit etmek, mesleki kurslarda karşılaştıkları sorunları ortaya koymak ve bulgular ışığında çözüme yönelik öneriler geliştirmektir. Ele alınan konu bağlamında araştırmanın alt amaçları aşağıda ifade edilmiştir:

1. Hayat Boyu Öğrenen Mahalle Projesinin İçeriği Nedir?
2. Hayat Boyu Öğrenen Mahalle Projesinin Yetişkinlerin Okuma Yazma Öğrenimlerine Etkisi Nedir?
3. Hayat Boyu Öğrenen Mahalle Projesinin Yetişkinlerin Meslek Edinme Süreçlerine Etkisi Nedir?
4. Hayat Boyu Öğrenen Mahalle Kapsamındaki Okullarda Yetişkinlerin Okuma Yazma Öğrenim Süreçlerine İlişkin Görüşleri Nelerdir?
5. Hayat Boyu Öğrenen Mahalle Projesi Kapsamında Yetişkinlerin Okuma Yazma Öğrenim Sürecinde Yaşadıkları Sorunlar nelerdir?

6. Hayat Boyu Öğrenen Mahalle Kapsamındaki Okullarda Yetişkinlerin Mesleki Kurslara Katılım Süreçlerine İlişkin Görüşleri Nelerdir?

7. Hayat Boyu Öğrenen Mahalle Kapsamındaki Okullarda Yetişkinlerin Mesleki Kurslara Katılım Süreçlerinde Yaşanan Sorunlar Nelerdir?

Çalışmada, Hayat Boyu Öğrenen Mahalle Projesinin yetişkinlerin okuma yazma öğrenimi ve mesleki beceriler kazanması üzerindeki etkileri incelenmektedir. Yetişkinlerin hayat boyu öğrenme süreçlerinde fırsat eşitliğinin desteklenmesi, okulla bütünleşmeleri ve hayat boyu öğrenmeyi içselleştirmelerine sağlayacağı katkı yönüyle çalışma değer taşımaktadır.

2. Yöntem

Bu araştırma karma yöntemle tasarlanmıştır. Karma yöntem alan yazında yapılan çalışmaların amaç ve alt amaçlarını açıklamak için nicel ve nitel verilerin toplandığı her iki veri setinin de birbiriyle bütünleştiği ve elde edilen sonuçların yorumladığı yaklaşım olarak izah edilmiştir (Creswell, 2019; Verma ve Mallick 2005). Bu çalışmada, araştırmanın amacına uygun olarak hem nitel hem de nicel yaklaşımların bir arada kullanıldığı karma yöntem kullanılmıştır.

1. Alt problemi bağlamında tarama yöntemi kullanılmıştır. Hayat Boyu Öğrenme ile ilgili alan yazın taraması yapılarak ortaya konulan araştırmalar amaç, kapsam ve yöntem yönüyle incelenmiştir. Alan yazındaki kaynaklar incelenerek Hayat Boyu Öğrenen Mahalle projesinin içeriği yazılmıştır. Bu kapsamda ihtiyaç duyulan dokümanlara erişim, bilimsel dergi indeksler, makaleler, kitaplar, veri tabanları, çevirim içi arama motorları, 11. Kalkınma Planı, politika belgeleri, MEB 2019-2023 stratejik planı ve 2019 ile 2020 yılı idare faaliyet raporları ile toplanmıştır. İlgili dökümanlarda; hedef ve çalışmaların birbiri ile uyumuna, ülkemizdeki hayat boyu öğrenme faaliyetlerine ilişkin tabandan tavana uygulanabilecek bu uygulamanın en sağlıklı şekilde geliştirilmesi için bilimsel etik kurallara riayet edilmiştir. (Yıldırım ve Şimşek, 20013).

2. ve 3. Alt problemler bağlamında İstanbul ili geneli HBÖM'ün yetişkinlerin okuma yazma öğrenimleri, sosyal kurslara katılımları ve meslek edinme süreçleri üzerindeki etkililiğini tespit etmek için açılan kurslara ilişkin belgeler veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü Hayat Boyu Öğrenme şubesinden açılan kurslara ilişkin sayısal veriler resmi olarak talep edilmiş, gelen veriler betimsel yöntemle analiz edilmiştir.

4., 5., 6. ve 7. Alt problemler bağlamında HBÖM kapsamında okuma yazma öğretimi (26 kursiyer) ve mesleki kurslara katılan (9 kursiyer) toplam 35 kursiyer ile nitel yöntemlerden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak görüşmeler yapılmıştır. Bu kısımda HBÖM kapsamında kurslara katılan 35 yetişkin araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuştur. Çalışma grubunun belirlenmesinde ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2021, s. 120)'e göre ölçüt örneklemede; çalışma grubunun belirlenmesine yönelik bazı ölçütler aranır. Bu bağlamda çalışma grubunda yer alan bireylerde okuma yazma öğretimi kursuna veya mesleki kurslara katılmış olma şartı aranmıştır. 26 katılımcı okuma yazma kursuna, 9 katılımcıda mesleki kurslara devam etmektedir. Görüşmeler katılımcıların evlerine yakın sessiz bir mekânda veya okullarda 20-25 dk sürede gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar K1, K2, K3,...K29 kodları ile belirtilmiştir. Okuma yazma kurslarına katılanlar K1, K2,...,K26 kodları ile ifade edilirken mesleki kurslara katılanlar K27, K28,...K35 kodları ile ifade edilmiştir. Yarı

yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen veriler, betimsel yöntemle analiz edilmiştir (Yıldırım & Şimşek, 2021).

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları

1. HBÖM Kapsamında Okuma Yazma Öğretimi kurslarında yaşadığınız süreç hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu süreç sizi mutlu etti mi? Düşüncelerinizi paylaşır mısınız?
2. Okuma yazma öğrenim sürecindeki ilk dersi hatırlamanızı istiyorum. Bu sürecin okuma gelişiminiz üzerinde ne gibi etkileri oldu?
3. HBÖM kapsamındaki okuma yazma öğretimi kurslarında ortam kaynaklı yaşadığınız sorunlar nelerdir? Böyle bir uygulamayı tekrar yaşasaydınız nasıl bir ortamda çalışmak isterdiniz?
4. Okuma yazma öğrenim sürecinde nasıl sorunlarla karşılaştınız? Güçlükler yaşadığınız anda neler hissettiniz? Sıkıldınız mı? Yaşadığınız süreci anlatır mısınız?
5. HBÖM kapsamındaki okuma yazma öğretimi kurslarında ders kitapları kaynaklı sorunlarınız nelerdir?
6. HBÖM kapsamındaki mesleki kurslarda materyal kaynaklı sorunlarınız nelerdir? Düşüncelerinizi paylaşır mısınız?
7. Aldığınız Mesleki kurs bundan sonraki yaşamınızı nasıl etkileyecek? Düşüncelerinizi paylaşır mısınız?
8. Mesleki kursların daha iyi gerçekleşmesi için uygulamaya yönelik önerileriniz var mı? Varsa önerileriniz bizimle paylaşır mısınız?

İlgili alan yazın taranarak araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formundaki sorular, alanında 30 yıl görev yapan bir başöğretmen ve Prof. ünvanına sahip bir akademisyenin görüşüne sunulmuştur. Görüşlere dayalı olarak formda yer alan üç soru revize edilmiştir. Uzman görüşü sonrası gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra forma son şekli verilmiştir. Soruların uygulanabilirliğini belirlemek için 3 öğretmenle ön uygulama gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda soruların anlaşılabilirlik düzeyi ve öğretmenlerin verdiği cevapların soruları yansıtip yansıtamadığı irdelenmiştir. İnceleme sonucunda sorulara verilen cevapların istenilen özelliği ölçtüğü belirlendikten sonra veriler toplanmıştır. Öğretmenlerle yapılan görüşmeler ortalama 30-35 dakika sürmüştür. Cevabı eksik olduğu düşünülen sorular not edilerek görüşme sonunda tekrar bu sorulara değinilmiştir. Görüşmeler pazartesi ve çarşamba günleri öğretmenlerin evlerine yakın sakin mekânlarda, İlçe Milli Eğitim Müdürlüklerinde veya okullarda gerçekleştirilmiştir.

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu Bogdan ve Biklen'e (1992) temaları veriler bünyesinde oluşan kavramlar olarak ifade etmişlerdir. Bu çalışmada da temalar, öğretmenlerin görüşmeler esnasındaki ifadeleri kapsamında verilerle edinilen bilgilere dayanarak oluşturulmuştur. Aynı başlık içerisinde yer alabilecek veriler toplandıktan sonra başlıklara birer isim verilmiştir. Daha sonra başlıklarla ilişkili olan öğretmen ifadelerinden alıntılar yapılarak veriler izah edilmiştir. Yapılan çalışmalar bağlamında elde edilen başlıklar temalar olarak ifade edilirken, alt başlıklarda alt temalar olarak izah edilmiştir.

Araştırmacı dışında farklı bir alan uzmanı, rastgele seçtiği iki adet kodlama dosyasındaki verilerle temalar ve alt-temalar belirlemiştir. Hem uzmanın hem de araştırmacının oluşturduğu temalar ve alt-temalar karşılaştırılmıştır. Bu bağlamda görüş birliği olan temalar aynen bırakılırken, görüş birliği olmayan temalar araştırmacı ve uzmanın ortak çalışmasıyla tartışılmış uzlaşarak yeniden düzenlenmiştir.

Etik Hususlar:

Etik Kurul Raporu Sayı :E-74555795-050.01.04-692658 23.05.2023

Etik Kurul Raporu Konu :2023/181 Sayılı Etik Kurul Onayı

Ayrıca 2021-2022 yılları arasında İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü Hayat Boyu Öğrenme Şubesi tarafından uygulanan Hayat Boyu Öğrenen Mahalle Projesi kapsamında "okuma yazma kursları" ile "mesleki kurslara" yönelik açılan kurs, kursiyer ve projenin uygulandığı mahalle ve okul sayılarına ilişkin veriler iki farklı dilekçe ile resmi yollarla talep edilmiştir. İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü Hayat Boyu Öğrenme Şubesinden alınan verilere ilişkin resmi yazının sayı ve konu numarasına ilişkin bilgilere aşağıda yer verilmiştir.

Sayı : E-96586097-135.01.01-65318402, İlgili: 05.12.2022 Tarih ve 65056935 Sayılı Dilekçe

Sayı : E-96586097-135.01.01-65555949, İlgili: 09.12.2022 Tarih ve 65495053 Sayılı Dilekçe

3. Bulgular

Araştırma bulguları; HBÖM'ün içeriği, HBÖM'ün yetişkinlerin okuma yazma öğrenimlerine etkisi, HBÖM'ün yetişkinlerin meslek edinme süreçlerine etkisi, HBÖM kapsamında okuma yazma öğretimi kursuna katılan kursiyerlerin okuma ve yazma becerisi edinme durumları, HBÖM kapsamında okuma yazma öğretimi kurslarında yaşanan süreç, HBÖM kapsamında yetişkinlerin okuma yazma öğrenim sürecinde yaşadıkları sorunlar, HBÖM kapsamında mesleki kurslarda yaşanan süreç ve HBÖM kapsamında yetişkinlerin mesleki kurslarda yaşadıkları sorunlar temaları altında izah edilmiştir.

3.1. Hayat Boyu Öğrenen Mahalle Projesinin İçeriğine İlişkin Bulgular

HBÖM'in içeriğinin anlatıldığı bu bölümde; projenin amaçları, HBÖM kapsamındaki okulların kriterleri, kurs kayıtları, takibi, üniversite işbirlikleri, proje tanıtım çalışmaları, mobil uygulama ve/veya web sitesi ve denetim süreçlerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

3.1.1 Hayat Boyu Öğrenen Mahalle Projesinin Amaçları

Eğitim ve öğretimi yaşam boyu olacak sürengilikte yapılandırmak ve yaygınlaştırmak amacıyla çalışmalar gerçekleştirme, süreç takibini ve değerlendirmeyi yapma, yaygın eğitim-öğretim ile açık öğretim hizmetlerini yerine getirme, örgün eğitime katılmamış veya ayrılmış bireylere yaygın eğitim yoluyla eğitim verme faaliyetleri kapsamında görev ve yetkiler, HBÖ Genel Müdürlüğü'ne verilmiştir. Ülkemiz genelinde HBÖ faaliyetleri; 995 HEM ve 24 olgunlaşma enstitüsü ile 73 alanda 3636 kurs çeşidiyle yürütülmektedir. Ancak bu sayılar, örgün eğitim dışında kalmış tüm bireylerin hayat boyu eğitim ihtiyaçlarını karşılayabilecek oranda olmadığını göstermektedir.

HBÖM ile tüm mahalle halkının yaşam boyu eğitim gereksinimlerini karşılamak, toplumla uyumunu kolaylaştırmak, mesleki, sosyal, kültürel ve kişisel gelişimlerini kurumlar, üniversiteler ve farklı bakanlıkların disiplinler arası işbirliğiyle desteklemek, istihdam edilebilirliklerine yönelik kurumsal işbirlikleri geliştirmek, yaş, zaman, mekân, eğitim düzeyi gibi kısıtlamaları ortadan kaldırarak ihtiyaç duydukları eğitime, halk eğitim merkezleri dışında, mahallerinde bulunan okullardan da erişimlerini sağlamak amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda uygulamanın alt amaçları aşağıda izah edildiği gibidir:

1. Hayat boyu öğrenme süreçlerine dâhil olan birey sayısının artırılması, Hayat boyu öğrenmeye erişimin kolaylaştırılması ve farkındalığın artırılması (yüz yüze veya çevrim içi). Hayat boyu öğrenme süreçlerinde, farklı hedef kitlelere ulaşılması ve öğrenmeye erişimi artırabilmek için gerekli dijital platform ve araçlardan yararlanılması. Vatandaşların kendi yaşam boyu öğrenme faaliyetlerine ilişkin farkındalığı ve kendi süreç takibini gerçekleştirebilmesi. Yerel ve ulusal projelerin HBÖM ile ilişkilendirilmesi. Bu bağlamda erken çocukluk eğitimi, bağımlılıkla mücadele gibi toplumun ihtiyaç duyabileceği temalarda ortak çalışmalar yapılması,

2. Okulların ders dışı eğitim saatlerinde yetişkinler için yaşam boyu öğrenmeyi desteklemesi. Mahalle halkının okulu benimsemesi, doğrudan ve dolaylı olarak eğitim-öğretim süreçlerine katkıda bulunması. Yaş itibarıyla örgün eğitim dışındaki bireylere temel beceri eğitimlerinin verilmesi. Toplumun tüm kesimlerinin mesleki, sosyal, kültürel ve akademik kurslara mahallelerinde bulunan bir okul vasıtasıyla erişebilmesi. Örgün eğitim mezun öğrencilerimizin yükseköğretime geçişlerinin destekleme ve yetiştirme kurslarımızla desteklenmesi. HEM'lerde örgün eğitimi tamamlayamamış bireylerin tespit edilerek yaygın eğitim yoluyla eğitim çözümlerinin yükseltilmesi. Evde çalışma ortamı olmayan 13 yaş ve üstü öğrencilerin HBÖM kapsamındaki okul kütüphanelerinden yararlanabilmesi,

3. Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde yürütülen hayat boyu öğrenme ve yaygın eğitim sürecindeki sertifikaların belli standartlara bağlı olarak tanınırlığının artırılması. İŞ-KUR kurslarının HBÖM kapsamındaki fiziki olarak uygun okullarda verilebilmesi. Bu bağlamda; kurumsal işbirlikleri ile sertifikasyon programlarının açılması, meslek edindirmeye yönelik işveren-işçi buluşmaları ve istihdamın sağlanmasına yönelik çalışmaların gerçekleştirilmesi. İşsizlik oranlarının düşürülmesi amacıyla istihdamın desteklenmesi. Önceki öğrenmelerin tanınmasına yönelik olarak belge almak isteyen bireylerin, mesleki yeterlilik sertifikası veya belgesi veren kurum ve kuruluşlara erişimlerinin desteklenmesi, iş imkânlarının sağlanması,

4. HBÖM kapsamındaki okullarda açılan kurslarımızda yapılan ürünlerin sergilenmesi ve pazarlanmasına yönelik işbirliği faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi,

5. Milli ve manevi değerlerin gelecek kuşaklara aktarılması, birlikte yaşama kültürünün geliştirilmesi, kültürel kaynaşmanın desteklenmesi için okul temelli faaliyetlerin gerçekleştirilmesi,

6. Okullarda dinlenme ve spor alanlarının oluşturulması, eğer mevcutsa bu alanların nitelik ve nicelik olarak geliştirilmesi. Ders dışı eğitim saatlerinde eğlenme ve spor etkinliklerinin düzenlenmesi, mahalle sakinleri, yerel yönetimler, okul-aile iş birliği ile okul bahçelerinin peyzaj düzenlemelerinin ve ekolojik bakımdan zenginleştirmeye yönelik çalışmaların yapılması,

7. Toplumun dezavantajlı-avantajlı tüm kesimlerinin ihtiyacı olan mesleki, kültürel, sanatsal, sosyal kurslara erişimlerinin mahallelerinde bulunan proje kapsamındaki bir okul vasıtasıyla sağlanması,
8. Göçle gelen bireylerin okuma yazma eğitimi başta olmak üzere sosyal, kültürel, mesleki kurslara yönlendirilmesi. Ebeveynleri kursta iken çocuklara mutlu zaman geçirebilecekleri ortamlarının sağlanması,
9. Salgınlar ve doğal afetler kapsamında bilgilendirme faaliyetlerinin yapılması, işbirliği ve dayanışmanın desteklenmesi.
10. Üniversite işbirliği çalışmaları ile 21. yy becerileri kapsamındaki çoklu okuryazarlıklara ilişkin (ekoloji, sağlık, medya, enerji, dijital, finansal, sosyal medya vb.) farkındalık eğitimlerinin ayda bir kez olmak üzere projenin yürütüldüğü okullarda gerçekleştirilmesi. Üniversitelerle iş birliği yapılarak "Çocuk Hakları", "Akran Zorbalığı", "Bağımlılıkla Mücadele", "Şiddetle Mücadele", "Artırılmış Gerçeklik", "Siber Güvenlik", "Türçeyi Doğru ve Etkili Kullanma", "Türkülerimizin Öyküleri" konulu eğitim faaliyetlerinin düzenlenmesi ve yaygınlaştırılması. Ebeveynler için destek eğitim seminerlerinin ("Erken Çocukluk", "Otizm", "Disleksi", "Ergenlik", "Sağlıklı Beslenme ve Obezite ile Mücadele" vb.) ve uygulamalı atölyelerin üniversiteler, RAM'lar ve kurumlarla iş birliği içerisinde gerçekleştirilmesi ve yaygınlaştırılması. Belirlenen eğitim faaliyetlerinin ülkemizde HBÖM kapsamındaki okullarda eş zamanlı gerçekleştirilmesi için yıllık iş takviminin ve aylık eylem planlarının oluşturulması.

Web sitemizle HBÖ bünyesindeki kurum ve kuruluşların verilerinin yer aldığı "Ulusal HBÖ İzleme Sistemi"nin kurulmasını desteklemesi hedeflenmiştir. Yukarıda izah edilen ana ve alt amaçlar bağlamında il merkezi ve ilçelerimizde yer alan her mahallede bulunan en az bir resmî örgün eğitim kurumunun; millî eğitim müdürlüklerimizde, HBÖM'den sorumlu müdür yardımcısı veya şube müdürünün başkanlığında, bir hayat boyu öğrenme kurum müdürü, resmî örgün ilköğretim ve ortaöğretim kurum müdürleri ve ilgili mahalle muhtarından oluşan komisyon tarafından seçilerek mülki idare amirinin onayına sunulması, seçimi yapılan okullarda hayat boyu öğrenme faaliyetlerinin eğitim ve öğretimi aksatmayacak şekilde ders dışı eğitim saatlerinde gerçekleştirilmesi önerilmiştir. Okulların ders dışı eğitim saatlerinde halka hizmet edebilmesine yönelik yapılan çalışmalar incelendiğinde MEB'in Aralık 2013'te gerçekleştirdiği "okullarımızın; velilerin, mahallelinin ve çevrenin hizmetine açılması, öğrenciler ve yetişkinler için birer Hayat Boyu Öğrenme Merkezi haline getirilmesi, eğlenme ve dinlenme aktivitelerine imkân veren yaşayan güvenli alanlar dönüştürülmesi"ni amaçlayan; "Belediyeler, Sivil Toplum Kuruluşları, İl/İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri (MEM), Meslek Odaları, Orman ve Su İşleri Bakanlığı" onayı ile yürürlüğe giren Okullar Hayat Olsun projesini görmekteyiz (MEB, 2013). Yapılan bu çalışma okulların mahalle halkının hizmetine açılması, eğlenme ve dinlenme aktivitelerine imkân vermesi yönüyle benzerlik gösterirken, yukarıda ifade edilen Hayat Boyu Öğrenen Mahalle projesinin alt amaçları (bkz: I, III, IV, VII, VIII, IX,) kapsamında ve aşağıda belirtilen uygulayıcı kişi, kurum ve kuruluşları yönüyle (bkz: Tablo 1) ve farklılık göstermektedir.

Tablo 1. HBÖM kapsamında dayanaklar, uygulayıcı kişi kurum ve kuruluşlar

✓ Dayanaklar	✓ Uygulayıcı Kişi Kurum ve Kuruluşlar
✓ TC. Anayasası	✓ MEB HBÖ Genel Müdürlüğü
✓ Millî Eğitim Temel Kanunu	✓ İl ve İlçe Millî Eğitim Müdürlükleri
✓ MEB HBÖ Kurumları Yönetmeliği	✓ Halk Eğitim Merkezi (HEM) Müdürlükleri,
✓ 5442 İl İdaresi Kanunu	✓ Olgunlaşma Enstitüleri
✓ 222 İlköğretim ve Eğitim Kanunu	✓ Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
✓ 6284 Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi Kanunu	✓ Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğü
✓ 2014-2018 MEB HBÖ Strateji Belgesi	✓ Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü
✓ 2019-2023 MEB Stratejik Planı	✓ İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü
✓ Uyuşturucu İle Mücadele ve Ulusal Eylem Planı	✓ İl Sağlık Müdürlüğü
	✓ Mahalle muhtarları,
	✓ Sivil Toplum Kuruluşları
	✓ Yerel Yönetimler
	✓ İŞ-KUR
	✓ YEŞİLAY
	✓ Üniversiteler
	✓ Diğer kamu kurum ve kuruluşları ile iş birliği içerisinde yürütülür.

Tablo 1 incelendiğinde HBÖM'ün dayanaklarını, disiplinler arası uygulayıcı kurum ve kuruluşlara ilişkin bilgileri görmekteyiz.

3.1.2. HBÖM kapsamındaki okulların kriterleri

HBÖM kapsamındaki okulların belirlenmesinde; yerleşim yeri merkezinde ve/veya merkeze yakın konumu olan, ulaşımı elverişli ve nüfus yoğunluğu yüksek mahallelerimize öncelik tanınır. Bu süreçte okullarımızın fiziki yapısı, atölye, laboratuvar, derslik, spor salonu, kütüphane, çok amaçlı salon, kantin, güvenlik durumu, bilişim olanakları (dizüstü bilgisayar, etkileşimli tahta, vb.), bahçe, personel (güvenlik görevlisi, hizmetli) durumu, engelli girişi gibi özelliklerine bakılır. Ayrıca kursların içeriğine uygun fiziki olanakları bulunan okullar belirlenir. İl/ilçe MEM'ler tarafından yapılacak HBÖM okul seçimi planlamalarında ilgili şube müdürleri, HEM müdürleri, okul yöneticileri (ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarından) ve mahalle muhtarlarımızın etkin katılımı sağlanarak izleme ve paydaş ekibi oluşturulur. Açılacak kursların planlamasında, mahalle halkının ve kurslara katılacak bireylerin yaşları, ilgileri, ihtiyaçları ve öğrenim düzeyleri dikkate alınır. Planlama sürecinde belirlenen okullarımızın özellikleri tabloya yazılır. Ayrıca HBÖM projesinin gerçekleştirilmesi süresinde aşağıda izah edilen hususlar dikkate alınır.

1. Okul kantinleri ve kütüphanelerinin hayat boyu öğrenme faaliyetleri olduğu saatlerde hizmet verir.
2. Kütüphanesi olan okullarda mevcut kütüphanelerinin geliştirilmesi ve Z kütüphanelerin yapılandırılması, kütüphanesi olmayan okullarda ise fiziki şartların uygun olması durumunda kütüphane açılması sağlanır.
3. Açık öğretim işlem bürolarının oluşturulması ve açık öğretim işlemlerini gerçekleştiren bankamatiklerin belirlenen okulların yakın çevresine kurulmasına öncelik verilir.

4. Engelli girişlerinin olması ve engelli bireylerin oluşturulacak merkezlerden faydalanması için gerekli düzenlemeler yapılır.
5. Spor tesisleri, robotik kodlama, bilişim, atölyelerinin kurulmasında HBÖM kapsamındaki okullarına öncelik verilir.
6. İl ve bakanlık düzeyinde yapılacak çalışmalarda yine bu okullara öncelik verilir. Aynı mahallede birden fazla okul seçilebilir.

3.1.3. HBÖM kapsamındaki okullarda kurs kayıtları

Mesleki ve sosyal kurslara 13 yaşını tamamlamış bireyler, genel kurslara kabul sürecinde ise programın içeriği bağlamında yeterli özelliklere sahip ve yaş durumu uygun bireyler katılabilir. Kurslar yaş gruplarına (13-20, 21-30, 31-40,41-... gibi) göre de planlanabilir. Kurslara katılmak isteyen bireyler, okul müdürlüğüne veya HEM'e başvurur. Mobil uygulama ve WEB sitesiyle, sistem üzerinden de online başvuru yapılabilir. Kurslar en az 12 başvurunun olması durumunda açılır. Kurslar, okulda öğrencilerin bulunmadığı ders dışı eğitim saatlerinde, eğitim ve öğretimi aksatmayacak şekilde, örgün eğitimin bitiş saati itibariyle akşam saat 18.00'den sonra veya hafta sonu, il/ilçe millî eğitim müdürlükleri ile ilgili okul müdürlüklerince ortaklaşa belirlenecek saatlerde gerçekleştirilir. Uygulama sürecinde; destek personel (hizmetli, güvenlik görevlisi vb.) ihtiyacı, İŞKUR veya diğer işbirliği kurumlar aracılığıyla temin edilebilir. Kursun niteliği gereği ihtiyaç duyulan malzemeler, temizlik malzemeleri, ...vs. il/ilçe millî eğitim müdürlükleri, HEM'ler ve diğer yerel işbirlikleriyle karşılanabilir.

3.1.4. HBÖM kapsamındaki okullarda e-okul ve e-yaygın sistemi üzerinden kursların takibi

E-Okul ve E-Yaygın sistemi üzerinden mahalle bünyesinde hangi okulun HBÖM kapsamında olduğu, hangi merkezde hangi kursların yer aldığı, kayıt takvimi,.. vb. ifadelerin yer alması için gerekli çalışmaların yapılması sağlanabilir. Ayrıca okul müdürlerinin bilgi aktarabileceği bir modülde (web sitesi, mobil uygulama) hangi okulda hangi kursların verildiği, okul spor salonlarının, müzik ve resim atölyelerinin müsaitliği, bir sonraki eğitim-öğretim döneminde Hayat Boyu Öğrenme Merkezi olarak kullanılacak derslik sayısı,..vb. bilgiler işlenebilir.

3.1.5. HBÖM kapsamındaki okullarda üniversite işbirlikleri

MEB tarafından belirlenen konularda her ay bir kez okul/ilçe veya il çapında tüm kursiyerlerin katılabileceği farkındalık eğitimleri verilebilir. Verilecek eğitimler için öncelikle alanında uzman akademisyenler ve üniversitelerden destek alınarak kamu spotu, video, slayt sunusu hazırlanarak, ülkemiz genelinde hayat boyu öğrenme merkezi haline getirilen tüm okullara elektronik ortamda gönderilir. Bu süreçte ülkemizde ki her üniversiteye bir eğitim konusu verilerek o konuyla ilgili dijital ortamda konferans, slayt sunumu, kamu spotu, video gösterimi,..vb. çalışmalar yapılması istenebilir. Daha sonra ülke geneli uygulama kapsamındaki tüm okullarda ayda bir kez, aynı hafta içerisinde konunun içeriğine göre üniversitenin belirlediği faaliyetler gerçekleştirilir. Ayrıca rehber öğretmenler, koordinatör öğretmenler veya eğitim yöneticileri rehberliğinde üniversitenin gönderdiği video gösterimi, kamu spotu, .. vb faaliyetler de okul içerisinde yapılabilir. İlçe Milli Eğitim Müdürlüklerinin uygun olması halinde sunular, diğer alan uzmanları tarafından İl-İlçe Milli Eğitim Müdürlüklerinin belirlediği bir konferans salonunda gerçekleştirilebilir. Örneğin Sağlıklı Beslenme ve Obeziteyle Mücadele temalı bir konuyu bir aynı zamanda akademisyen olan bir diyetisyenin anlatması ve

akademisyenin görevli olduğu üniversitenin kamu spotu oluşturması, ...vb gibi. Üniversite işbirlikleri ile gerçekleştirilen bu çalışmalar hayat boyu öğrenme kavramını çağın gereklerine uygun olarak revize etmek hedefi bağlamında önem teşkil edebilir. Üniversite işbirlikleri ile hazırlanacak örnek sunu temaları aşağıda Tablo 2'de izâh edildiği gibidir:

Tablo 2. Üniversite İşbirlikleri ile Hazırlanacak Örnek Sunu Temaları

Sunu Temaları	
Girişimcilik	Dijital Yeterlilikler
Aktif ve Küresel Vatandaşlık	Sosyal Yeterlilikler ve Sosyal Katılım
Kültürel Kaynaşma	Türkçeyi Doğru ve Etkili Kullanma
Türkülerimizin ve Milli Marşlarımızın Öyküleri	Çocuk Hakları
Erken Çocukluk Eğitimi	Sağlık Okuryazarlığı
Sağlıklı Beslenme ve Obezite ile Mücadele	Enerji Okuryazarlığı
Bağımlılıkla Mücadele	Finansal Okuryazarlık,
Medya Okuryazarlığı	Su Okuryazarlığı
Siber Güvenlik	Disleksi, Disfrafi, Diskalkuli
Artırılmış Gerçeklik	Dijital Okuryazarlık
Kişisel gelişim temalı eğitimler,...vb.	Metaverse
Anne-Baba Deneyim Paylaşım Günleri	Aile içi iletişim

Tablo 2'de üniversitelerimiz iş birliği ile yapılabilecek çalışmalar incelendiğinde; "Girişimcilik, Kültürel Kaynaşma, Türkülerimiz, Sağlıklı Beslenme ve Obezite ile mücadele, Medya Okuryazarlığı, Disleksi, Disfrafi, Diskalkuli, Marşlarımızın Öyküleri, Türkçeyi Doğru ve Etkili Kullanma, Aktif ve Küresel Vatandaşlık, Dijital Yeterlilikler, Su Okuryazarlığı, Artırılmış Gerçeklik, Erken Çocukluk Eğitimi, Metaverse, Enerji Okuryazarlığı, Sağlık Okuryazarlığı, Bağımlılıkla Mücadele ve Girişimcilik" gibi çok çeşitli güncel eğitim konularını görmekteyiz. Tablo 2'de yer alan konular, HBÖM'ün gerçekleştirilmesi sürecinde mahalle halkının destek eğitim ihtiyaçlarına göre değişebilir ve güncellenebilir. Yapılan faaliyetler kapsamında alana katkı sağlayabilecek farklı branşlardaki akademisyenlerin MEB bünyesinde açılacak Enstitü işlevine sahip bir merkezle hem kendi üniversitelerinde çalışmalarını hem de MEB HBÖ süreçlerine destek olmaları amacıyla, gerekli olanaklar sağlanabilir.

3.1.6. HBÖM kapsamındaki okulların tanıtım çalışmaları

HBÖM tanıtım çalışmaları aşağıda ifade edilen hususlarla gerçekleştirilir.

1. Sosyal medya ve ulaşılabilir medya kanalları ile uygulamanın tüm il ve ilçelerde tanıtımı yapılır. Bu kapsamda @ogrenenmahalle adlı twitter hesabı oluşturulmuş iyi uygulama örneklerinin paylaşımı sağlanmıştır.
2. Kurum içi tanıtım toplantıları, yazılı-görsel basın ve kamu alanlarında yapılacak faaliyetlerle uygulamanın görünürlüğü ve farkındalığı sağlanır.
3. Belediye anons sistemi ile duyurular yapılabilir.
4. Mobil Uygulama ve/veya WEB Sitesi oluşturulabilir.

3.1.7. Mobil uygulama ve/veya WEB sitesi

Mobil Uygulama ve/veya WEB Sitesi, mahalle halkının, HBÖM kapsamındaki okullarda eğitim görmesine iş bulabilmesine ve sosyal, kültürel, mesleki kurslara katılımına yardım eden dolayısıyla bireylerin kendi yaşam boyu öğrenme süreçlerinin farkındalığına hizmet edecek aplikasyon ve/veya web uygulamasıdır. Kullanıcının sistem üzerinde bölgesini, şehrini, mahallesini ve okulunu seçebileceği ve istediği kursu belirleyebileceği, kursa online olarak kayıt olabileceği ve kurs durumunu takip edebileceği bir uygulamadır. Uygulamada; semt adı, HBÖM kapsamındaki okullar ve açılan kurslara ilişkin bilgiler (kurs adı, kontenjan, kurs süresi, kayıt tarihi,...vb.) yer alır. Mobil Uygulama ve/veya WEB sitesi:

1. Hayat boyu öğrenme süreçlerinde kurs tamamlama oranlarını; il/ilçe/semt/mahalle bazlı aylık ve dönemlik verilerle tespit edebilir.
2. Katılımcı kursiyer oranları ve yaş gruplarına ilişkin raporları oluşturabilir.
3. İşveren modülü oluşturulması durumunda kursu tamamlayanların konumlarına en yakın yerde iş bulabilmelerine yönelik yönlendirmeleri yapabilir.
4. İl/ilçe/semt/mahalle bazlı aylık/dönemlik ihtiyaç analizi gerçekleştirebilir.
5. Aplikasyon ve/veya WEB sitesinde yapılacak anketlerle il/ilçe/semt/mahalle bazlı dönem sonu değerlendirmesini gerçekleştirebilir.

Mobil Uygulama ve/veya WEB Sitesi oluşturulduğunda, vatandaşların kullanımında olacağı gibi Vatandaş, Admin, Okul Yöneticileri, Halk Eğitim Merkezleri ve Bakanlığın kullanımında olacak modüllerde tasarlanmış ve ayrı ayrı izah edilmiştir. Talep olması durumunda İşveren modülü sisteme eklenebilir.

3.1.7.1 Vatandaşlar için Mobil uygulama ve WEB sitesi vatandaşlar

Hayat Boyu Öğrenme Merkezlerine başvurmak isteyen vatandaşlar mobil uygulama ve/veya web sitesi üzerinden konum bilgisi girerek kendilerine en yakın HBÖM kapsamındaki okula ve bu okulda açılan kurslarla ilgili gerekli bilgilere erişebileceklerdir. Ayrıca sosyal geziler, kültürel etkinlikler, festivaller ve diğer duyurulara ilişkin bilgilere erişebileceklerdir. Arzu ettikleri kursun açılması için sistem üzerinden öneride bulunabileceklerdir. Ayrıca yine mobil uygulama üzerinden konumlarını belirleyerek başvurmak istedikleri kursun en yakın hangi semtte ve hangi okulda olduğunu öğrenebilecekler ve sisteme kayıtlarını gerçekleştirebileceklerdir.

Şekil 1. Vatandaş için web sitesi veya mobil uygulama bilgi ekranı

Şekil 1’de Mobil uygulama ve/veya web sitesini oluşturulduğunda vatandaşlar, sisteme giriş yapabilir. Kendi yaşam boyu öğrenme faaliyetlerine ilişkin süreç takibini gerçekleştirerek Şekil 1’de gösterilen modüllere ilişkin süreçleri aktif olarak yönetebileceklerdir.

3.1.7.2 Adminler için mobil uygulama ve WEB sitesi

Adminler ilde ve ilçelerde, Hayat Boyu Öğrenme Merkezi haline getirilen hangi okullarda hangi kursların açıldığını, kurslardaki öğretmenlerin özgeçmişini, kursiyerlerin sabıka kaydı, okul genelinde kurs sayısı, mahalle genelinde HBÖM kapsamındaki okul sayısı, ilçe genelinde kurs sayısı, ilçe genelinde HBÖM kapsamındaki okul sayısı, il genelinde HBÖM kapsamındaki kurs sayısı, il genelinde HBÖM kapsamındaki okul sayısı, il genelinde açılan kurs sayısı, kurs içerikleri, il-ilçe ve okullardaki; kurs tarihleri, kurs saatleri, etkinlikler, sosyal geziler, kültürel faaliyetler, festivaller, duyurular ve haberlere ilişkin süreçleri aktif olarak yönetebileceklerdir. Ayrıca sistem üzerinden kursiyerlerin; sayılarını, cinsiyetlerini, yaşlarını, eğitim durumlarını, puanlarını, önceden aldıkları kursları ve sertifikaları içeren verilere yönelik analizler yapıp Hayat Boyu Öğrenme merkezlerine katılım oranlarını ve kursları tamamlanma oranlarını il, ilçe, semt, mahalle ve okul bazlı tespit edebilecek ve güncel olarak belirleyebileceklerdir. Son olarak açılması istenen kurslara yönelik ihtiyaç analizi yaparak gerekli kursların açılması, memnuniyet anketleri, sosyal etkinlikler, il/ilçe /semt/mahalle bazlı festivaller, sergiler ve öğretmenlerin temini gibi konularda aktif rol alabileceklerdir.

Şekil 2. Admin için web sitesi veya mobil aplikasyon bilgi ekranı

Admin, Mobil Uygulama ve/veya web sitesi üzerinden sisteme giriş yapabilir. Mobil uygulama ve/veya web sitesini oluşturulduğunda admin'ler Şekil 2'de gösterilen modüllere ilişkin süreçleri aktif olarak yönetebileceklerdir.

3.1. 7.3. Okul yöneticileri için mobil uygulama ve WEB sitesi

Mobil Aplikasyon ve/veya web sitesi üzerinde il/ilçe/semte/mahalle bazlı HBÖM kapsamındaki okul bilgileri yer alır

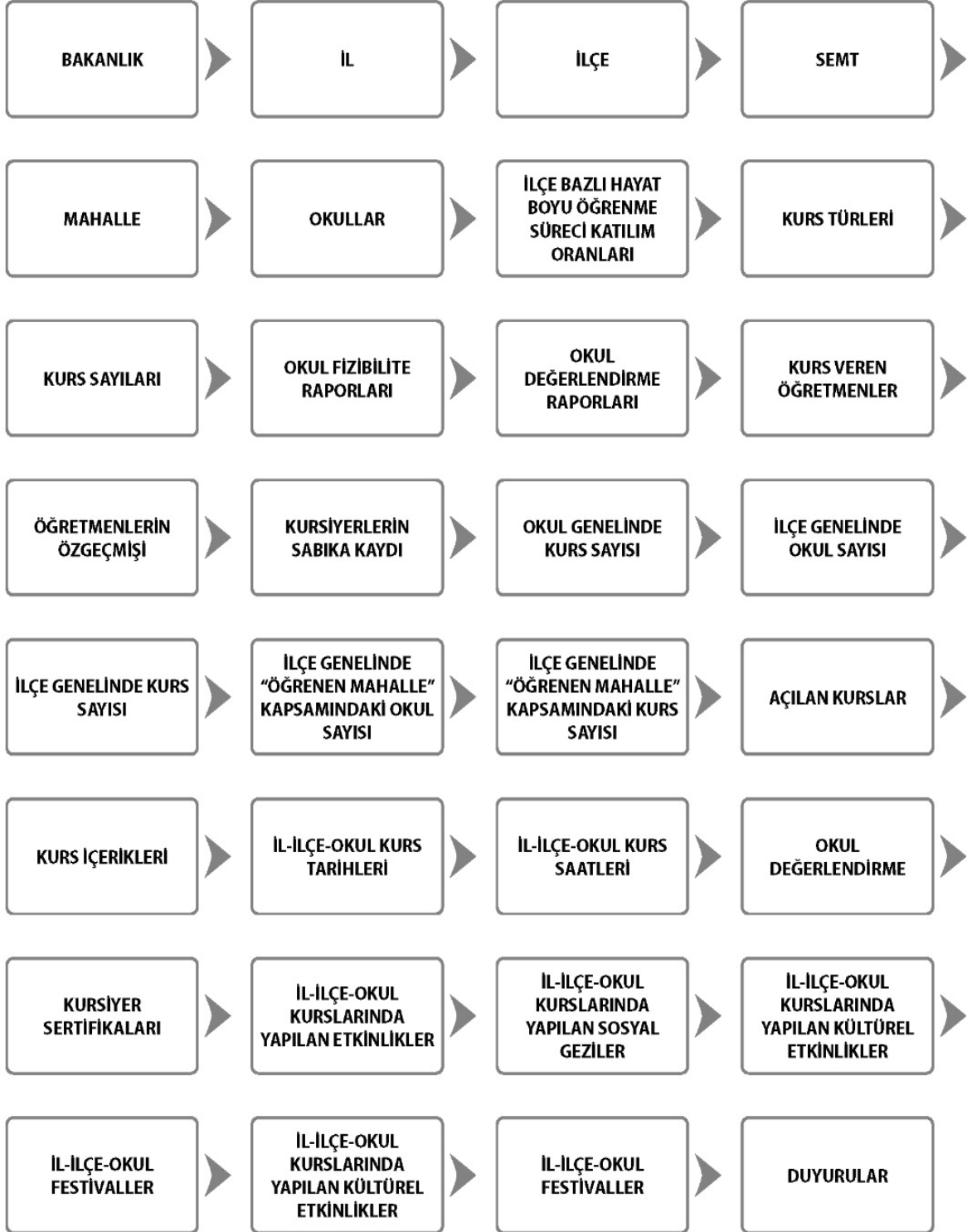
Şekil 3. Okul yöneticisi için web sitesi veya mobil uygulama bilgi ekranı

Okul yöneticileri, Mobil uygulama ve/veya web sitesini oluşturulduğunda Şekil 3'te gösterilen modüllere ilişkin süreçleri aktif olarak yönetebileceklerdir.

3.1.7.4. Halk eğitim merkezleri için mobil uygulama ve WEB sitesi

Halk Eğitim Merkezleri il/ilçe/semte/mahalle/okul kurs planlamaları, kurs işleyişleri, kurs tamamlanma oranları ve değerlendirme süreçlerinde rol alır.

HALK EĞİTİM MERKEZLERİ

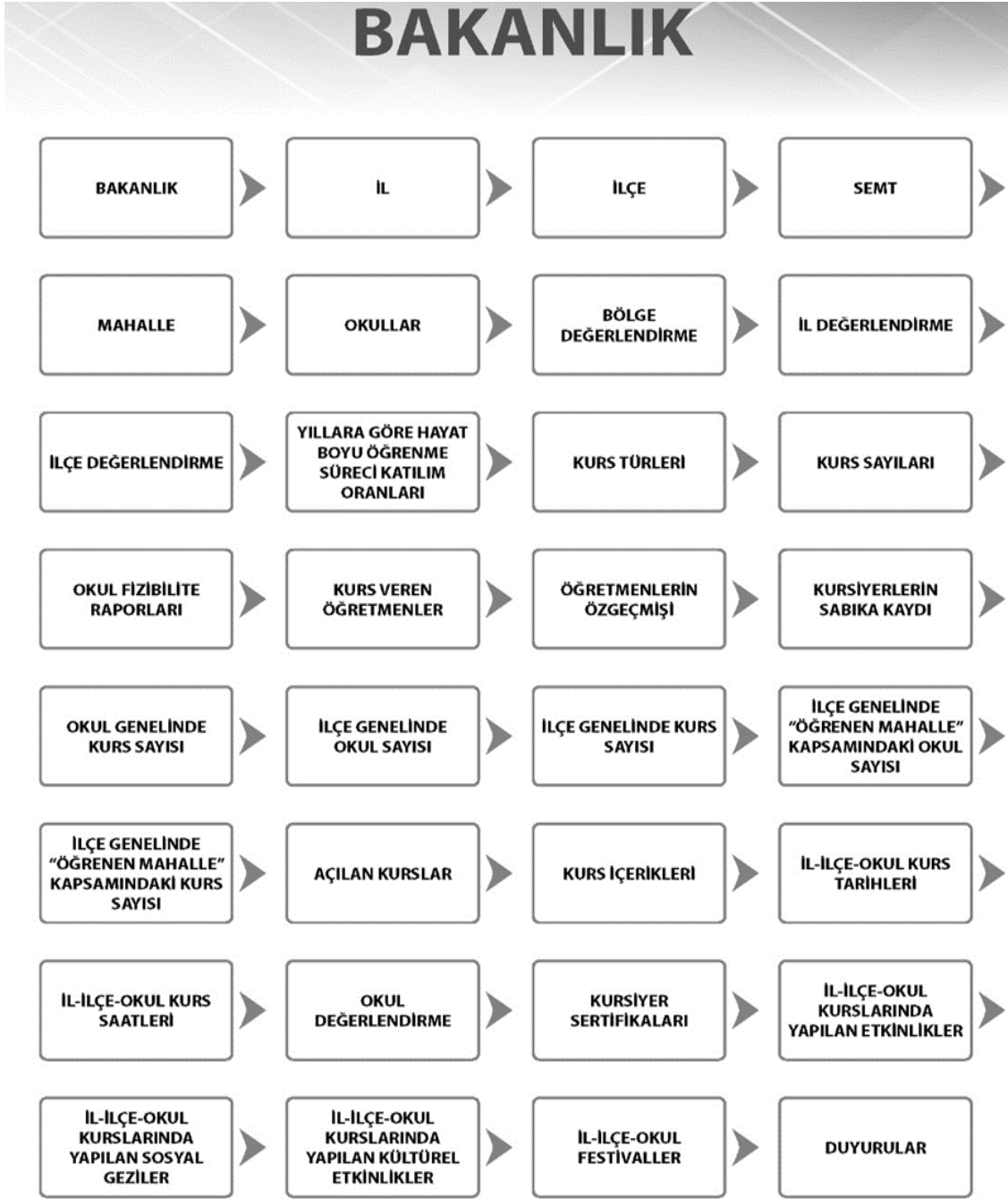

Şekil 4. Halk Eğitim Merkezleri için web sitesi veya mobil aplikasyon bilgi ekranı

Halk Eğitim Merkezleri'nde görevli eğitim yöneticileri, mobil uygulama ve/veya web sitesini oluşturulduğunda Şekil 4'te gösterilen modüllere ilişkin süreçleri aktif olarak yönetebileceklerdir.

3.1.7.5. Bakanlık için mobil uygulama ve WEB sitesi

Bakanlık il/ilçe/semte/mahalle/okul/bölge değerlendirme, il değerlendirme, ilçe değerlendirme, yıllara göre hayat boyu öğrenme sürecine katılım oranları, kurs türleri, kurs sayıları, okul fizibilite raporlarına ilişkin süreçleri aktif olarak yönetir.

Şekil 5. Bakanlık için web sitesi veya mobil uygulama bilgi ekranı

Bakanlık mobil uygulamayı veya web sitesini oluşturduğunda ve aktif olarak kullandığında; Şekil 5'te gösterilen modüllere ilişkin süreçleri aktif olarak yönetebileceklerdir.

3.1.8. Denetim süreçleri

Kurslar, il/ilçe MEM HBÖ'den sorumlu müdür yardımcısı, ilgili şube müdürleri ile HEM müdürleri tarafından ayda bir kez olmak üzere; kurs süreci, ihtiyaç duyulan materyaller ve malzemeler, kurslara katılan mahalle halkının devam-devamsızlığı, yaşanan sorunlar ve çözüme yönelik öneriler, ...vb. temalarda denetlenir.

Hayat Boyu Öğrenen Mahalle uygulama önerisi proje haline getirilmiş ve ilk olarak İstanbul ilinde gerçekleştirilmiştir. Çalışmamızın bu aşamasına İstanbul ili geneli yapılan faaliyetlere ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

3.2. Hayat boyu öğrenen mahalle projesinin yetişkinlerin okuma yazma öğrenimlerine etkisine ilişkin bulgular

HBÖM kapsamında açılan kurslara ilişkin verilere İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü Hayat Boyu Öğrenme Şubesi'nden resmi yazıyla erişilmiştir. Resmi yazıya Ek 1'de yer verilmiştir. HBÖM Projesi İstanbul ili geneli 39 ilçede, ilçe halk eğitim merkezleri koordinesinde 1530 okulda gerçekleştirilmiştir. Proje kapsamında okullar; buldukları ilçenin Halk Eğitim Merkezi (HEM) ile koordinasyon içerisinde kurslarını açmış, kursiyerlerini belirlemiş ve faaliyetlerini düzenlemiştir. İstanbul ili genelinde öncelikle okuma yazma bilmeyen, iç ve dış göç oranının yoğun olduğu mahallelerde "Okuma-Yazma Kursları" açılmıştır. Açılan kurslara ve kurslara katılım oranlarına ilişkin sayısal veriler aşağıda Tablo 3'te izah edilmiştir.

Tablo 3. İstanbul Geneli İlçe Halk Eğitim Merkezlerine Bağlı HBÖM Okullarında Açılan Okuma Yazma Kursları ve Kursiyerlere İlişkin Sayısal Veriler

Kurum Adı	I. Kademede Açılan Okuma Yazma Kurs Sayısı	I. Kademede Açılan Okuma Yazma Kursları Toplam Kursiyer Sayısı	II. Kademede Açılan Okuma Yazma Kurs Sayısı	II. Kademe Açılan Okuma Yazma Kursları Toplam Kursiyer Sayısı
Adalar HEM	4	6	0	0
Arnavutköy HEM	51	649	34	396
Ataşehir HEM	34	348	24	201
Avcılar HEM	32	338	9	112
Bahçelievler HEM	31	268	11	102
Başakşehir HEM	3	38	4	103
Beşiktaş HEM	1	1	0	0
Bostancı HEM	5	20	2	9
Büyükdere HEM	5	63	0	0
Cihangir HEM	3	5	1	2
Çatalca HEM	2	12	2	5
Çekmeköy HEM	10	87	4	43

Erenköy Zihnipaşa HEM	7	20	2	9
Esenler HEM	9	77	4	28
Eyüpsultan HEM	44	410	10	236
Fatih HEM	9	180	12	264
Güngören HEM	13	176	3	24
Kadıköy HEM	14	52	9	36
Kağıthane HEM	3	44	0	0
Küçükçekmece HEM	10	110	0	0
Levent Natuk Birkan HEM	10	13	7	8
Maltepe HEM	19	218	3	35
Pendik HEM	12	136	4	39
Sancaktepe HEM	45	644	25	310
Sarıyer HEM	5	22	0	0
Silivri HEM	14	113	3	30
Sultanbeyli Celal Gündoğu HEM	5	58	0	0
Şişli İmkb HEM	44	159	17	55
Tuzla HEM	12	135	9	73
Ümraniye HEM	5	81	4	71
Üsküdar HEM	3	32	3	27
Zeytinburnu HEM	15	310	20	210
Toplam	479	4825	228	2430
Okuma-Yazma Kursları Kapsamında Açılan Toplam Kurs Sayısı: 707		Okuma-Yazma Kurslarındaki Toplam Kursiyer Sayısı: 7255		

Tablo 3'e göre HBÖM Kapsamında; 32 Halk Eğitim Merkezi ile koordineli olarak, I. kademede toplam 479 "Okuma Yazma Kursu" açılmıştır. Açılan kurslarda 4.825 kursiyer okuma yazma öğrenmiştir. Ayrıca II. kademede 228 kurs açılmış ve 2430 kursiyer okuma ve yazma öğrenmiştir. Okuma-yazma kursları kapsamında açılan toplam kurs sayısı 707 olarak belirlenirken; okuma-yazma kurslarındaki toplam kursiyer sayısı; 7255 olarak belirlenmiştir.

3.3.HBÖM'ün yetişkinlerin sosyalleşmeleri ve meslek edinme süreçlerine etkisine ilişkin bulgular

Bu başlık altında HBÖM İstanbul uygulaması kapsamında mahalle halkına yönelik olarak organize edilen yaygın eğitim faaliyetleri ve bu faaliyetlere katılım durumuna ilişkin bulguları ortaya koymak amaçlanmıştır. Aşağıda Tablo 4 'te HBÖM Okullarında sosyal, sanatsal ve kültürel alanlarda açılan kurslara, kursiyerlerin cinsiyetlerine ve toplam kursiyer sayılarına ilişkin bilgilere verilmiştir.

Tablo 4. İstanbul Geneli İlçe Halk Eğitim Merkezlerine Bağlı HBÖM Okullarında Açılan Sosyal ve Mesleki Kurslara İlişkin Sayısal Veriler

Kurum Adı	Açılan Toplam Kurs Sayısı	Toplam Kadın Kursiyer Sayısı ve Yüzdesi	Toplam Erkek Kursiyer Sayısı ve Yüzdesi	Toplam Kursiyer Sayısı
Adalar HEM	67	721 %68	346 %32	1067
Arnavutköy HEM	577	5248 %70	2294 %30	7542
Ataşehir HEM	621	7021 %58	5000 %42	12021
Avcılar HEM	250	2494 %66	1298 %34	3792
Bağcılar HEM	108	1330 %79	355 %21	1685
Bahçelievler HEM	1570	16299 %55	13454 %45	29753
Bakırköy HEM	98	2356 %51	2309 %49	4665
Başakşehir HEM	664	12070 %54	10245 %46	22315
Beşiktaş HEM	34	233 %42	322 %48	555
Bostancı HEM	333	3709 %70	1618 %30	5327
Büyükkçekmece HEM	55	997 %84	185 %16	1182
Cihangir HEM	234	3670 %69	1686 %31	5356
Çatalca HEM	218	2904 %46	3398 %54	6302
Çekmeköy HEM	378	5620 %74	1940 %26	7560
Erenköy Zihnipaşa HEM	58	1259 %82	283 %18	1542
Esenler HEM	296	1.823 %42	2.538 %58	4.361
Eyüpsultan HEM	332	2411 %51	2291 %59	4702
Fatih HEM	1096	14100 %61	9200 %39	23300
Gaziosmanpaşa HEM	180	1630 %57	1220 %43	2850
Güngören HEM	356	5906 %68	2746 %32	8652
Kadıköy HEM	73	775 %73	285 %27	1060
Kağıthane HEM	96	1114 %57	826 %43	1940
Küçükçekmece HEM	629	8613 %58	6274 %42	14887
Levent Natuk Birkan HEM	80	610 %61	390 %39	1000
Maltepe HEM	741	6635 %54	5564 %56	12199
Pendik HEM	2437	29522 %62	18229 %38	47751
Sancaktepe HEM	2102	47210 %57	35692 %53	82902
Sarıyer HEM	172	2371 %72	941 %28	3312
Silivri HEM	721	4900 %36	8543 %64	13443
Sultangazi HEM	97	1028 %58	741 %52	1769
Sultanbeyli Celal Gündoğu HEM	184	1893 %51	1797 %49	3690
Şile HEM	625	7075 %66	3655 %34	10730
Şişli İmkb HEM	1178	13.133 %56	10.414 %44	23.547
Tuzla HEM	752	9864 %72	3795 %28	13659

Ümraniye HEM	1257	21890	%60	14879	%40	36769
Üsküdar HEM	93	1144	%76	368	%24	1512
Zeytinburnu HEM	418	9306	%90	1002	%10	10308
Toplam	19180	258884	%60	176123	%40	435007

Tablo 4'e göre HBÖM kapsamındaki okullarımızda 01/09/2021-17/08/2022 tarihleri arasında açılan kurslara ilişkin sayısal veriler analiz edildiğinde HBÖM projesi İstanbul ili geneli 964 mahallede 1632 okulda gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda açılan kurs sayısı 19.180'dir. HBÖM okullarında 258.884 kadın, 176.123 erkek olmak üzere toplam 435.007 kursiyer eğitim görerek yaşam boyu öğrenme süreçleri desteklenmiştir. Tablo 4'e göre yapılan analizler sonucu kursiyerlerin %60'ının kadın, %40'ının erkek katılımcı olduğu söylenebilir.

Proje İstanbul ilinde gerçekleştirilerek mahalle halkının okulla bütünleşmesi sağlanmış ve mahallelerimizin öğrenme merkezlerine dönüşümüne ilişkin bulgulara ulaşılmıştır. Okulların seçimi; "HBÖM Kapsamındaki Okulların Kriterleri" teması altında izah edilen ölçütlere göre belirlenmiştir. HBÖM kapsamında okullarımızda; Quilling Kağıt Telkari Sanatı, Atıklardan Çanta Yapımı ve çok çeşitli, (yağlı boya, ebru, hat, takı, çini,...vb) hobi kurslarının yanında cam sanatı, çini, kuaförlük, mutfak sanatları, hediyelik eşya üretimi gibi birçok kurs açılarak mahalle halkının sosyal gelişimleri ve meslek edinme süreçlerinin desteklendiği tespit edilmiştir. HBÖM okullarında açılan kurslar kapsamında yapılan ürünler, sergi salonu bulunan okul ve kurumlarda ayrıca Hayat Boyu Öğrenme Haftasında sergilenmiştir. Dahası İstanbul Saatçiler Esnaf Odası, İŞ-KUR gibi kurumlarla görüşmeler yapılmış ve HBÖM okullarında yapılan ürünlerin farklı platformlarda pazarlanması desteklenmiştir.

3.4 HBÖM Kapsamında okuma yazma öğretimi kursuna katılan kursiyerlerin okuma ve yazma becerisi edinme durumuna ilişkin bulgular

Bu başlık altında öncelikler yarı yapılandırılmış görüşme yapılan 26 kursiyerin demografik özellikleri belirlenmiş daha sonra okuma yazma becerilerini kazanma durumları ele alınmıştır

Tablo 5. Görüşme yapılan katılımcıların sosyo-demografik özellikleri

Yaş	Katılımcı Sayısı	Cinsiyet	Çalışma Durumu
15-25	12	Katılımcıların Tümü Kadın	Katılımcıların Tümü Çalışmıyor
26-35	11		
36-45	2		
46-55	1		

Katılımcıların demografik özellikleri incelendiğinden çok katılımcının 26-35 yaş aralığında olduğu görülmüştür.

Tablo 6. Kursiyerlerin Okuma Yazma Becerilerini Kazanma Durumları

Okuma Becerisi	N	Yazma Becerisi	N
Akıcı okuyor	15	Yazabiliyor	11
Okuma Güçlüğü Yaşıyor Hece hece okuyor Harf, hece yutuyor Harf, hece ekliyor	8	Hatalı yazıyor	10
Henüz okuyamıyor	3	Henüz Duyduğunu Yazamıyor	5
Toplam	26	Toplam	26

Tablo 6'ya göre kursiyerlerin okuma yazma becerilerini kazanma durumlarının incelendiği araştırmada 26 kursiyer arasından; 15 kursiyerin akıcı okuduğu, 8 kursiyerin okuma güçlüğü yaşadığı ve henüz okuyamayan 3 kursiyerin olduğu tespit edilmiştir. Kursiyerlerin yazma becerilerini kazanma durumları incelendiğinde 26 kursiyerden; 11 kursiyerin yazabildiği, 10 kursiyerin hatalı yazdığı ve 5 kursiyerin henüz duyduğunu yazamadığı belirlenmiştir.

3.5 HBÖM kapsamında okuma yazma öğretimi kurslarında yaşanan sürece ilişkin bulgular

Yetişkinlere okuma yazma öğretimi sürecine ilişkin olarak 26 kursiyere görüşleri sorulmuştur. Kursiyerlerin yaşadıkları sürece ilişkin görüşleri incelendiğinde aşağıda ifade edilen bulgulara ulaşılmıştır.

“...İlk derste çok huzursuzdum. Sanki okumayı öğrenmek çok çok zor yapamam diye hissediyordum. Şimdi öğrendim, artık televizyondaki yazıları da okuyorum...” (K-7)

“...Dersin ilk günü çekiniyordum. Konuşmaya bile. Şimdi sanki evimdeyim. Öyle rahatım. Arkadaşlar da çok iyi öğretmenimizde...” (K-11)

“...İlk zamanlar öğrenemem yapamam, bırakırım, benden geçti diyordum eşime. Şimdi okumaya başladım daha hızlı okumak istiyorum...” (K-9)

“...Eskiden sadece Arapça kanal izlerdim. Şimdi Türkçe kanalları izliyorum, Mesela reklamda filmin başlamasına kaç dakika kalmış, o küçük yazıyı bile okuyabiliyorum (Suriye kökenli bir kursiyer)...” (K-8)

“...Kur'anın mealini okumak istiyorum...” (K-16)

“...Çok mutluym. Önce okula gelmeye, AVM ye gitmeye bile korkuyordum. Her şeyden korkum vardı. Otobüse binemiyordum. Şimdi her yere kendi başıma gidebiliyorum. Önceden okuma bilmediğim için dışarı bile çıkmıyordum...” (K-14)

“...Okumayı öğrenmek çok zor gibi görünüyordu. Sanki hiçbir şey öğrenemem gibi kalbimden geçiyordu. Artık okumayı öğrendim ya her şeyi yapabilirim gibi kalbimden geçiyor...” (K-11)

“...Okumayı öğrenmek şart ben daha önce kursa gitmiştim. Yazının üstünde durmamıştım. Şimdi yazmayı daha iyi öğrenmek için tekrar geldim...” (K-13)

“...Okuma yazma öğretiminde bazen zorlandım diğer arkadaşların üzerime güleceğini düşündüğüm için sessiz okuyordum. Ama öğretmenimiz bizi o kadar rahatlatmış ki, şimdi yanlış okuduğumda önce ben gülüyorum. Gerçi artık bazen yanlış yazıyorum ama yanlış okumuyorum...” (K-20)

“...Bizim durumumuz iyi değil işe girmek için okumayı öğrenmem lazımdı...” (K-5)

“...Cahil gibi okuma bilmeme. Ev dışında çalışmak, yeni insanlarla tanışmak ve konuşmak, kendimi daha iyi hissetmeye başladım...” (K-3)

"...Suriyeliyim, çocuklarım erkek 4'te kız 2'ye gidiyor. WhatsApp gruplarında yazılanları anlamıyordum. Velilerin arasında cahil gibiydim. Oğlum eve gelince mesajları okuyordu. Kursa geldim öğrendim. Çocuklarda yardım etti. Şimdi her şeyi okuyabiliyorum... (Katılımcı Türkçe'yi yeteri kadar bilmediği için çocuğu tarafından çeviri yapılmıştır)"(K-21)

"...İstagramda ayetlerin meali çıkıyor. Tam okuyamıyordum. Şimdi anlıyorum. Daha Türkçe'yi tam biliyorum. Okumayı biraz biliyorum. Ama anlamıyorum..." (K-24)

"...İlk başlarda yanlış okuyordum. Anlamıyordum hiçbir şey. Arkadaşım çok yardım etti. Ben Arapça biliyorum. Arkadaşım hem Arapça hem Türkçe'yi biliyor. O anlatınca daha iyi öğrendim... (Katılımcı Türkçe'yi yeteri kadar bilmediği için çocuğu tarafından çeviri yapılmıştır)" (K-12)

"...Okumayı güç öğrendim. Evde ödev yapamıyordum, tekrar yapamıyordum. Bazen bırakmak istedim, öğretmen hanım o kadar güler yüzliydi ki arkadaşlarla sınıfta güzel zaman geçiriyorduk. Ayaklarım beni kursa götürüyordu, öğretmen hanımda olsun sen gel dedi. Geç öğrendim ama öğrendim..." (K-26)

"...Ailem karşıydı okumama tabi köy yerindeydik. Okul diğer köydeydi. Şimdi öğrendim. Bu okulda çocuk gibi neşeliyim, çocuğum bende..."(K-23)

3.6 HBÖM projesi kapsamında yetişkinlerin okuma yazma öğrenim sürecinde yaşadıkları sorunlara ilişkin bulgular

Yetişkinlere okuma yazma öğretimi sürecinde gerçekleştirilen dersler esnasında yaşanan sorunlar gözlem yarı yapılandırılmış görüşmeler analiz edilerek betimlenmiştir. Sorunlar incelendiğinde kursiyerler genel olarak okul ortamından memnun olduklarını ifade etmişlerdir. Okul ortamı ile ilgili yaşanan sorunlar incelendiğine, sınıftaki sıraların rahat olmadığı, beyaz tahtaya yazmak istemedikleri gibi sorunlar ifade etmişlerdir. Konuya ilişkin kursiyer görüşleri aşağıda izâh edilmiştir:

"...İlkokul olduğu için sınıf sıraları küçük. Bazen sırtım, bacaklarım ağrıyor. Bu kursu tekrar alsam daha yüksek sandalyelerin ve sıraların olduğu bir sınıfta kurs almak isterim..." (K-18)

"...Okul çok güzel ders yaparken çocuklarım bahçede oynuyor. Ancak keşke kara tahta olsaydı..."(K-15)

"...Burada hoca çok iyi öğretiyor ama evde tekrar yapacak zaman yok. Çocuk var, iş var. Tekrar olmayınca unuttuyorum her şeyi. Keşke okula her gün bir saat gelip arkadaşlarla birlikte tekrar yapsak..." (K-11)

"...Etkinlik sayısı az olduğu için fotokopi çekmek zorunda kalıyoruz. Fotokopi çekmek istemiyorum. Öğretmen ödevleri WhatsApptan veriyor hem internet kafeye gitmek zorunda kalıyorum. Hem de çıktı için para veriyorum..."(K-25)

3.7 HBÖM kapsamında mesleki kurslarda yaşanan sürece ilişkin bulgular

Bu başlık altında öncelikler mesleki kurslara katılan yarı yapılandırılmış görüşme yapılan 9 kursiyerin demografik özellikleri ele alınmıştır.

Tablo 7. Görüşme Yapılan Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri

Yaş	Katılımcı Sayısı	Cinsiyet	Çalışma Durumu
15-25	1		
26-35	4	Katılımcıların Tümü Kadın	Katılımcıların Tümü Çalışmıyor
36-45	3		
46-55	1		

Katılımcıların demografik özellikleri incelendiğinden çok katılımcının 26-35 yaş aralığında olduğu görüşmüştür. HBÖM kapsamında mesleki kurslarda yaşanan süreç analiz edildiğinde katılımcıların görüşleri aşağıda ifade edildiği gibidir.

“...Süreç çok iyiydi. Her şey öğrendik. Bilmediklerimi de internetten öğrenebilirim. Evde de çocuk çocuğum var. Onlar doğmadan kasıyerlik yapıyordum. Şimdi pasta yapımı kursuna gittim ben. Belki ileride bir pastahane açabilirim. Hayal ettiğim işi yapma fikri bile heyecanlandırıyor beni...” (K-27)

“...Çok güzel anlarımız oldu. Hem güldük hem öğrendik. Bundan sonra çalışacağım. Paramı kazanacağım. Kimseye muhtaç olmayacağım için çok iyi hissediyorum...” (K-29)

“...Herşey çok güzeldi. Ömrümde unutamam. Keşke üniversite okusaydım diye hep üzülürdüm. Bu kursta üniversite gibi geldi. Üniversite hayalim gerçek olmadı ama çalışma hayalim var. Gerçek olması için hep dua ediyorum...” (K-31)

“...Çok eğlendik. Bence hocamızda tam bizim gibiydi. Hiç sıkmadı bizi. Çok uygulama yaptı birbirimize...” (K-32)

“...Eskiden cesaretim yoktu, şimdi daha mutluym daha çok inanıyorum başaracağıma...” (K-26)

“...Bazen güzel geçti, yapamadığım zamanlarda çok üzüldüm. Elim titriyordu heyecandan. Daha çok çalışınca elimde alıştı. Şimdi daha güzel yapıyorum...” (K-35)

“...Önce çok becerikli arkadaşlarım vardı. Yapamam sanıyordum. Onların çok yardımı oldu. Artık öğrenebileceğimi yapabileceğimi hissediyorum. Devlet her türü imkânı vermiş çok şükür. Belge aldığım için çok mutluym. Artık işe girebileceğim. Ekonomik özgürlüğümü istiyorum. Biliyorum bir işim olursa sonrası gelecek...” (K-34)

3.8 HBÖM projesi kapsamında yetişkinlerin mesleki kurslarda yaşadıkları sorunlara ilişkin bulgular

Yetişkinlerin mesleki kurslarda yaşadıkları sorunlar analiz edildiğinde okullarda kurs çeşitliliğinin daha fazla olması, bazı okullarda açılan kurs sınıflarının küçük olması nedeniyle az materyal bulunduğu yönelik sorunların yaşandığı izah edilmiştir. Bu bağlamda katılımcı görüşleri aşağıda ifade edildiği gibidir:

“...Kurslar daha büyük sınıflı okullarda gerçekleşebilir. Mesela bizim okuldaki atölye küçüktü. Makineleri sırayla kullanıyorduk...” (K-28)

“...Engelli oğlum var kimseye emanet edemediğim için aklım onda kalıyor. Saatlerde değişiklik olursa çok iyi olur. Mesela kurslar sabah olursa...” (K-35)

“...Proje nasıl yazılır öğrensek en azından işimizi açarız. Kurs hocamız kurs sonunda onunda eğitimini verse keşke...” (K-29)

“...İş yeri açmak istiyorum ama kural nedir bilmiyorum. Sanırım Halk Eğitim’de kurs açacaklar. Çok uzak keşke bizim okulda açılrsa...” (K-28)

4. Sonuç, tartışma ve öneriler

Öğrencinin akademik, kültürel, sosyal, sanatsal, sportif ve diğer birçok alanda başarısında okulu kadar ailesinin de katkı ve etkisinin olduğu önemli bir gerçektir. HBÖM, anne ve babaların hayat boyu öğrenme sürecine aktif ve yaygın katılımını sağlayarak her yönden gelişime açık, donanımlı ebeveynlerin sağlıklı nesiller yetiştirmesine katkı sağlamayı amaçlar. Bu kapsamda atılan belki de en önemli diyebileceğimiz ilk adım okuma yazma bilmeyen anne ve babaların okuma yazma öğrenmelerini sağlamaktır. Nitekim İstanbul genelinde İl Göç İdaresi verilerine göre 01 Kasım 2022 tarihi itibarıyla 1.255.811 yabancı birey bulunmaktadır.³ HBÖM’ün amaçlarından biri göçle İstanbul’a gelen bireylerin

³ <https://istanbul.goc.gov.tr/istanbul-ilinde-bulunan-yabancilar-hakkinda-basin-aciklamasi-01112022>

dilimizi ve okuma-yazmayı öğrenmeleridir. Bu amaçla göçle gelen bireylerin yoğun olarak yaşadığı sosyoekonomik olarak dezavantajlı mahallelerde Türkçe Okuma Yazma kursları açılmıştır. I. kademedeki toplam 479 "Okuma Yazma Kursu" açılmış ve 4.825 kursiyer okuma yazma öğrenmiş; II. kademedeki 228 kurs açılmış ve 2430 kursiyer okuma ve yazma öğrenmiştir. Okuma-yazma kursları kapsamında açılan toplam kurs sayısı 707 olarak belirlenirken; okuma-yazma kurslarındaki toplam kursiyer sayısı; 7255 olarak tespit edilmiştir.

Çalışmada HBÖM projesinin Türkiye'de mahalle halkının; okulla bütünleşmesini sağlayabileceği, destek eğitim taleplerini karşılayabileceği, sanatsal, sosyal ve mesleki kurslarla farklı alternatifler sunabileceği belirtilmiş ve yenilikçi bu uygulamanın hayat boyu öğrenme süreçlerine katkı sağlayacağı ortaya koyulmuştur. HBÖM kapsamında mesleki, sanatsal, sosyal ve kültürel alanlarda toplam 19.180 kurs açılmıştır. Kurslara katılan kadın kursiyer sayısı 258.884; erkek kursiyer sayısı 176.123 ve toplam kursiyer sayısı 435.007 olarak belirlenmiştir. Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü'nün [HBÖGM] (2019) İzleme ve Değerlendirme Raporu analiz edildiğinde yetişkin eğitiminde kadın kursiyer katılımlarının son yıllarda büyük oranda arttığı izah edilmiştir. Bu çalışmada da HBÖM kapsamındaki okullarımızda açılan kurslara katılan bireylerin %60'ının kadın katılımcı; %40'ının erkek katılımcı olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla araştırmanın bu sonucu hem HBÖGM (2019) İzleme ve Değerlendirme Raporunun sonuçlarını destekler nitelikte olup hem de alan yazında gerçekleştirilen diğer çalışmaların sonuçlarıyla paralellik göstermektedir (Kılınç ve Yenen, 2014; Özengi, 2017; Komşu, 2014; Tecan, 2012)

Yetişkinlere okuma yazma öğretimi sürecine ilişkin olarak yapılan görüşmeler sonucunda kursiyerlerin genel olarak yaşadıkları süreçten memnun oldukları (Ayanoğlu, Günerhan, Sadık ve Erbaş, 20203), okumaya göre duyduklarını yazmada daha çok zorlandıkları, hayata dair olumlu algı geliştirdiklerini ve özgüvenlerinin arttığı ortaya koyulmuştur. Ancak Suriye kökenli anadili Arapça olan katılımcılarla yapılan görüşmeler, bazı kelime ve kavramların anlamını bilmemeleri nedeniyle motivasyonlarının düştüğü, duyduklarını anlamadıkları için yazmada zorlandıkları sonuçlarına ulaşılmıştır. Nitekim Erdal ve Balcı (2021) ve Bulut (2020) tarafından gerçekleştirilen araştırma sonuçları da göçle gelen bireylerin okuma yazma öğretiminde zorlandıkları dolayısıyla yetişkinlere yönelik okuma yazma kurs içeriklerinin göçle gelen bireyleri de kapsayıcı şekilde kolaylaştırılması yönünde güncellenmesi yapılması yönündedir.

Okuma yazma öğretiminde kursiyerler materyal kaynaklı sorunlar yaşamış ve katılımcıların geneli devlet tarafından verilen kitapların güzel olduğunu ancak etkinlik sayısı az olduğunu belirtmişlerdir. Bu sonuç Beytekin ve Bulut (2023) tarafından gerçekleştirilen Suriye kökenli yetişkinlere okuma yazma öğretimi temalı araştırma sonucunu desteklemektedir.

HBÖM kapsamında mesleki kurslarda yaşanan süreç analiz edildiğinde kursiyerlerin genel olarak mutlu olacakları işlerde çalışmak istedikleri, bunun için kurslara katıldıkları, kurslarda sosyalleştikleri, özgüvenlerinin arttığı ve yaşadıkları süreçten memnun oldukları ortaya koyulmuştur. Bu sonuçlar Ata (2016) tarafından gerçekleştirilen mesleki kurslara yetişkin katılımı temalı araştırma sonucuyla örtüşmektedir.

Yetişkinlerin mesleki kurslarda yaşadıkları sorunlar genel olarak incelendiğinde kurs çeşitliliğinin az olması ve materyal erişimi gibi sorunlar belirtilmiştir. Araştırmanın bu sonucu alan yazında yapılan diğer çalışmaların (Ayanoğlu, Günerhan, Sadık ve Erbaş, 20203, s. 38) sonuçlarıyla paralel olduğu söylenebilir.

Alan yazın incelendiğinde, Türk-İslam medeniyetinde ahilik teşkilatının önemli hedeflerinden biri köklerinden beslenen kâmil insan yetiştirmektir (Karagöz, 2019). HBÖM içerik olarak incelendiğinde "Türkülerimizin ve Milli Marşlarımızın Öyküleri, Kültürel Kaynaşma, Sosyal Katılım, Aktif Vatandaşlık, Anne-Baba Deneyim Paylaşım Günleri" gibi eğitim temalarıyla ahilik teşkilatının "kâmil insan" yetiştirme hedefini 21. yüzyılın kazanımları doğrultusunda desteklemektedir.

Taşcı vd., (2015) tarafından yapılan bir araştırmada ev işleri, uzun mesafe veya çocukları nedeniyle halk eğitim merkezlerinde açılan kurslara katılım sağlayamayan bireylerin olduğu tespit edilmiştir. HBÖM, bireylerin mahallelerinde bulunan bir okul vasıtasıyla sanatsal, sosyal ve kültürel eğitim ihtiyaçlarını karşılamayı amaçladığından bireylerin HBO kapsamında açılan kurslara erişimine engel olan "uzaklık" sorununu çözmüştür. Ayrıca okul kütüphaneleri, okul bahçeleri, spor salonları, müzik-resim-drama atölyeleri,...vb okul ortamlarında, anneleri kursta iken çocuklar için düzenlenebilecek etkinliklerin düzenlenmesi yapılan araştırmalarda ortaya konulan diğer bazı sorunları çözümler niteliktedir.

Halk eğitim merkezlerinde açılan kurslara katılmama nedenlerinin incelendiği bir diğer araştırmada (Gökçe ve Yıldız, 2018); kadın katılımcıların ilgilerine yönelik kurs açılmaması ayrıca yeterli bilgilendirme ve duyuruların yapılmaması (Okur, 1999) nedeniyle kurslara katılmadıkları ifade edilmiştir. Tezel (2012), yaptığı araştırmada bu bulguyu destekleyerek, genellikle kadın kursiyerlerin arkadaşlarının tavsiyesi ile halk eğitim merkezleri tarafından açılan kursların içeriğinden haberdar olduğunu belirtmiştir. Halk eğitim merkezlerinde açılan kursların ve yapılan çalışmaların daha büyük bir kitleye ulaşması için yerel basında (TV, radyo) tanıtım ve bilgilendirme faaliyetlerinin yapılması gerektiğini izâh etmiştir. Şanlı ve Tezel (2014) de HEM'lerde yapılan faaliyetler ve açılan kurslara ilişkin duyuruların hem kurum web sayfasından hem de farklı iletişim yöntemleri (bilboardlar, el ilanları vb.) ile gerçekleştirilmesinin kurslara katılım oranını artırabileceğini belirtmişlerdir. İşte bu noktada HBÖM Mobil Aplikasyonu, HBÖM Web Sitesi ve HBÖM Sosyal Medya Hesapları, açılacak kurslara ve yapılacak etkinliklere yönelik halka bilgi akışı sağlayarak hayat boyu öğrenmeye katılımı artıracaktır. Çünkü HBÖM Mobil Aplikasyonu ve Web Sitesi kapsamında bireylerin katılmayı istedikleri kursun hangi okullarda açıldığına yönelik bilgi sahibi olmalarını sağlamak, kurs çeşitliliği ile ilgili kolay, ulaşılabilir ve güncel bilgiler vermek amaçlanmıştır. Ayrıca WEB sitesi; il, ilçe ve okullarımızda kurslara katılım oranları ve kurs çeşitliliği ile ilgili kolay, ulaşılabilir ve güncel bilgiler sağlayacaktır.

Yukarıda izah edilen yeniliklerle HBÖM, Türkiye'de Hayat Boyu Öğrenme faaliyetlerinin nitelik ve nicelik olarak geliştirilmesine, mahallelinin okulla bütünleşmesine, okullarda açılan kurslarla destek eğitim ihtiyaçlarının giderilmesine katkı sağlamayı hedefleyen yenilikçi bir sosyal girişim olarak kabul edilebilir. Kurumların ve işletmelerin, ilgili kaymakamlıklar oluruyla okullarımızda ders dışı eğitim saatlerinde mahalle halkına eğitim vermesi, yapılan ürünlerin sergilenmesi ve pazarlanmasına yönelik işbirliği faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi, ülkemize özgü yeni bir kaynak oluşturma yaklaşımı sağlayacaktır. Bu yaklaşım bağlamında HBÖM; sosyal girişimciliğin sürdürülebilir yenilikçi yönünü karşılamaktadır. Dolayısıyla uygulamanın; sosyal girişimleri destekleyen kişi, işletme ve/veya kuruluşlara; erişilebilir insan kaynağı ve eğitim ortamı sunması yönüyle yardım edecektir. Hedef kitlesini yetişkinler, mahalle halkı Türkiye'deki sosyal girişimciler olarak belirleyen bu uygulama, bahsedilen unsurlar bağlamında, Türkiye'de yetişkin eğitimi, girişimcilik ekosistemleri ve halkın okulla bütünleşmesi süreçlerine katkı sağlayacak sosyal bir girişim olacaktır. Araştırma sonucunda aşağıda ifade edilen öneriler geliştirilmiştir.

1. Araştırmaya özel okullar da dâhil edilebilir.
2. Mahalle halkının okulla daha ok bütünleşmesini sağlamak, onların desek eğitim ihtiyaçlarını karşılamak, sosyal, sanatsal ve kültürel becerilerini desteklemeye yönelik anketler uygulanabilir ve talebe uygun farklı kurslar açılabilir.
3. Açılan kursların nitelik ve nicelik olarak geliştirilmesine yönelik araştırmalar yapılabilir.
4. Bireylerin mesleki gelişim süreçlerine yönelik sertifikasyon programlarının sadece okullarda değil, sertifika programının içeriğine uygun fiziki şartları, materyalleri ve araç gereçleri olan okullar haricindeki farklı resmi kurumlarda da verilebilmesi sağlanabilir.
5. Kursların sadece okullarda değil aynı zamanda ülkemizdeki diğer özel-resmi kurumlarda da açılmasına yönelik işbirliği çalışmalarını geliştirilebilir.
6. Sadece okullarımızda değil diğer kurumlarımızda da mesai saatleri dışında sanatsal, sosyal ve kültürel faaliyetler düzenlenebilir.
7. Kurumun fiziki özellikleri, sosyal imkânları, materyal bağlamında olanakları ve teknolojik alt yapısına uygun mesleki kursların verilmesi sağlanabilir.
8. Güncel konularda yüz yüze eğitimlerin yapılamaması durumunda çevrim içi eğitimler gerçekleştirilebilir.

Kaynakça

- Bacakoğlu, T. Y. (2022). Türkiye’de yetişkin eğitimi tarihine genel bir bakış. *Temel Eğitim*, (14), 18-29.
- Berberoğlu, B. (2010). Yaşam boyu öğrenme ile bilgi ve iletişim teknolojileri açısından Türkiye’nin Avrupa Birliği’ndeki konumu. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, V(II). 113-117.
- Commission of European Communities (2001). Communication from the commission: Making a European area of lifelong learning a reality. <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2001:0678:FIN:EN:PDF> web adresinden 15 Mart 2021 tarihinde edinilmiştir.
- Creswell, J. W. (2019). *Karma yöntem araştırmalarına giriş* (2. bs.). Pegem Akademi.
- European Commission (2018). *Proposal for a council recommendation on key competences for lifelong learning*. <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5464-2018-ADD-2/EN/pdf> web adresinden 17 Mart 2021 tarihinde edinilmiştir..
- Field, J. (2010). Lifelong Learning. *International Encyclopedia of Education 3rd Edition*, Elsevier, 89-95.
- Fischer, G. (2000). Lifelong learning-more than training, intelligent systems/ tools in training and lifelong learning. *Journal of Continuing Engineering Education and Lifelong Learning*, 3-20.
- Gökçe, N. ve Yıldız, A. (2018). Türkiye’de okuma-yazma bilmeyen kadınlar ve okuma-yazma kurslarına katılmama nedenleri: “ne edeyim okumayı, hayatım mı değişecek?”. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26 (6) , 2151-2161 . DOI: 10.24106/kefdergi.2737
- Gözübüyük-Tamer, M. (2013). Yaşam boyu öğrenme için ulusal yeterlilikler çerçevesi: Avrupa ve Türkiye örneği. *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi*, 3(5), 43-54.
- Karagöz, S. (2019). Yetişkin eğitiminin Türkiye’de tarihsel gelişimi, M. Güçlü (Ed.), Yetişkin eğitimi ve hayat boyu öğrenme. Ankara: Pegem Akademi.

- Lazenby, H. (2016). "What is equality of opportunity in education?", *Theory and Research in Education*, Vol. 14(1), ss.65–76.
- MEB 2019-2023 Stratejik Planı, https://www.meb.gov.tr/stratejik_plan/ sayfasından adresinden 18 Mayıs 2021 tarihinde edinilmiştir.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2018). 2023 Eğitim Vizyonu Belgesi, http://2023vizyonu.meb.gov.tr/doc/2023_EGITIM_VIZYONU.pdf web adresinden 14 Mart 2021 tarihinde edinilmiştir.
- MEB, (2014a). Türkiye hayat boyu öğrenme strateji belgesi ve eylem planı, 2014-2018. <http://abdigm.meb.gov.tr/projeler/ois/O13.pdf> web adresinden 24 Mart 2021 tarihinde edinilmiştir.
- MEB, (2013). Okullar Hayat Olsun Projesi, Ankara http://okullarhayatolsun.meb.gov.tr/?islem=bilgi_detay&id=26#.YKh-drczbIU web adresinden 22 Mayıs 2021 tarihinde edinilmiştir.
- MEGEP, (2006). Türkiye'nin başarısı için itici güç: hayat boyu öğrenme politika belgesi. Ankara.
- OECD, (2018). *The future of education and skills: Education 2030*. [https://www.oecd.org/education/2030/E2030%20Position%20Paper%20\(05.04.2018\).pdf](https://www.oecd.org/education/2030/E2030%20Position%20Paper%20(05.04.2018).pdf) web adresinden 14 Nisan 2021 tarihinde edinilmiştir.
- Okur, H.A. (1999). *Yetişkin Eğitiminde Yetişkinleri Güdüleme Çalışmalarının Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara üniversitesi, Ankara.
- Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018), (2013). T.C. Kalkınma Bakanlığı, Ankara 2013, Eğitim Sisteminin Kalitesinin Artırılması Özel İhtisas Komisyonu Raporu .
- Resmi Gazete: 12 Ocak 1961, Sayı: 10705. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10705.pdf> web adresinden 14 Nisan 2021 tarihinde edinilmiştir.
- Singh, R. S. (2016). *Attitudes of Postgraduate Students Towards Lifelong Learning*. Solapur: Laxmi Book Publications.
- Şanlı, H.S. ve Z. Tezel (2014). Burdur ili mehmet akif ersoy halk eğitim merkezi çalışmaları kapsamında alaca dokümanları, *Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, ART-E 2014 Teke Yöresi Kültürel Değerleri Özel Sayısı, 83-95.
- Taşçı, D. Aydın, C.H., Kumtepe, E.G., Kumtepe, A.T., Kıcı, G.K. ve Dinçer, G.D. (2015). Eskişehir'de yaşam boyu öğrenme başlığı altında yetişkin eğitiminin analizi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 34. 197-211.
- Tezel, Z. (2012). Halk eğitimi ve kadının sosyo-ekonomik gelişimine katkısı. *Uluslararası Türkiye-Belçika İlişkileri ve Türk Kültür Sanatı Sempozyumu*, (03-07 Haziran 2012), 355-362, Brüksel-Belçika
- T.C. Kalkınma Bakanlığı (2013). *Onuncu Kalkınma Planı (2014–2018)*, Ankara. <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan10.pdf> web adresinden 19 Mart 2021 tarihinde edinilmiştir.
- T.C. Anayasası 1982, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf> web adresinden 1 Mayıs 2021 tarihinde edinilmiştir.
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2019). On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023)*. <http://www.sbb.gov.tr/wpcontent/uploads/2019/07/OnbirinciKalkinmaPlanı.pdf> web adresinden 14 Nisan 2021 tarihinde edinilmiştir.
- Türkiye Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi (2009-2013), Hayat Boyu Öğrenme Eylem Planı*, T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, Ankara
- Türkiye Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi (2014-2018)*, T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, Ankara
- Ulusoy, B. Yetişkin kadınların halk eğitim merkezi kurslarına katılmama nedenlerinin incelenmesi. *Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(1), 36-46.

- UNESCO. (2016a). Conceptions and realities of lifelong learning.
<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000245626> web adresinden 14 Şubat 2021 tarihinde edinilmiştir.
- Verma, G. K., & Mallick, K. (2005). *Researching education: Perspectives and techniques*. Falmer Press.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2021). *Nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Westen, P. (1985), "The concept of equality of opportunity". *Ethics*, vol. 95: ss.837–850.
https://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_04/15135611_hbom_klavuz.pdf
<https://istanbul.goc.gov.tr/istanbul-ilinde-bulunan-yabancilar-hakinda-basin-aciklamasi-01112022>